

Jalostuksen tavoiteohjelma

2016-2020

Basenji

Hyväksytty rotujärjestön yleiskokouksessa 11.10.2015
SKL:n jalostustieteellinen toimikunta hyväksynyt 01.03.2016

Sisällys

1. YHTEENVETO	1
2. RODUN TAUSTA.....	1
3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA	2
4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja.....	4
4.1.1 Populaation rakenne ja sukusiitos	4
4.1.2 Jalostuspohja	7
4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa	12
4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta.....	13
4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet	13
4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta	13
4.2.2 Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin	13
4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus.....	14
4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa	14
4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet.....	15
4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen.....	16
4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta	16
4.3. Terveys ja lisääntyminen.....	16
4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet.....	16
4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet	17
4.3.2.1 Tutkimustuloksia	22
4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt.....	23
4.3.4 Lisääntyminen.....	24
4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet.....	24
4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä.....	24
4.4. Ulkomuoto.....	25
4.4.1 Rotumääritelmä	25
4.4.2 Näyttelyt ja jalostustarkastukset	27
4.4.3 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus	28
4.4.4 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista	28

5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA	29
5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso.....	29
5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen.....	30
6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	31
6.1 Jalostuksen tavoitteet.....	31
6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille.....	32
6.3 Rotujärjestön toimenpiteet.....	35
6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin.....	35
6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta	35
7. LÄHTEET	36
8. LIITTEET	36

1. YHTEENVETO

Basenji on Afrikasta kotoisin oleva rotu, joka on muotoutunut pääpiirteittäin nykyisen kaltaiseksi rodun alkuperäisalueilla. Basenjeja tavataan vielä nykyäänkin sellaisilla alueilla Afrikassa, joihin ei vielä ole rakennettu teitä. Afrikasta on haettu basenjeja vielä 2000-luvulla ja ne on rekisteröity rotuun pääasiassa USA:ssa, josta joitakin yksilöitä on tuotu Suomeenkin.

Basenji on alkuperäisalueilla ollut metsästyskoira ja nykyään se on pääosin seurakoira, jonka kanssa voidaan harrastaa monipuolisesti mm. näyttelyissä käymistä, vinttikoirien maasto- ja ratajuoksua sekä agilityä. Basenjilla on voimakas metsästysvietti ja se ajaa saalista pääosin näkönsä avulla. Näöllä metsästämisen viettä käytetään hyväksi maasto- ja ratajuoksukilpailuissa. Lähes kaikki basenjit myös ajavat kilpailuissa käytettäviä vieheitä.

Basenjien luonne on viime vuosina kehittynyt avoimemmaksi ja sosiaalisemmaksi, mutta sillä on yhä voimakas reviirivietti ja dominointitaipumus. Basenji poikkeaa muista koiraroduista siinä, että sillä on kiima-aika yleensä vain kerran vuodessa. Pohjoisella pallonpuoliskolla tavallisesti syys-lokakuussa ja eteläisellä pallonpuoliskolla tavallisesti maaliskuussa.

Basenji on pitkäikäinen ja periaatteessa kohtalaisen terve rotu. Sillä on kuitenkin useita perinnöllisiä sairauksia, joista kolmeen on geenitesti (Fanconin syndrooma, PRA:n toinen muoto, ja pyruvaattikinaasin puutoksesta johtuva hemolyyttinen anemia). Tällä hetkellä suurinta huolta aiheuttaa epilepsia. Käytännöllisesti katsoen jokaisen koiran sukutaulussa esiintyy mahdollisia kantajia.

Tärkeimmät jalostustavoitteet liittyvät geneettisen monimuotoisuuden lisäämiseen, terveiden koirien lisäämiseen ja rotutyypin säilyttämiseen.

2. RODUN TAUSTA

Alkuperä ja käyttötarkoitus

Basenji on alkukantainen rotu, mikä tarkoittaa sitä, että rotu on ikivanha eikä sen tarkkaa alkuperää tunneta. Rotua ei ole kehitetty systemaattisen jalostustyön avulla. Joidenkin lähteiden mukaan basenjin historia voidaan jäljittää aina kivikaudelle saakka, mutta useimmiten basenjit kuitenkin yhdistetään faraoiden Egyptiin. Egyptiläisissä neljännen dynastian aikaisissa (n. 2600 eKr.) hautamaalauksissa esiintyy basenjin näköisiä koiria. Koirat kuvataan istumassa omistajansa tuolin alla. Myös vainajan mukaan haudattujen koirien luurankojen tutkimukset viittaavat siihen, että Muinais-Egyptissä oli basenjin näköisiä koiria: pääkallojen mittauksissa on huomattu niiden vastaavan nykyisten basenjien kallojen mittasuhteita.

Vasta 1800-luvulla rotu löydettiin uudelleen: vuoden 1870 tienoilla tutkimusmatkailijat löysivät näitä koiria niiden alkuperäisiltä asuinpaikoilta Niilin ja Kongo-joen alkulähteiltä. Tutkimusmatkailijoiden kuvauksen mukaan alkuasukkaiden koirat olivat lyhyt- ja kiiltäväkarvaisia, pystykorvaisia ja siansaparoisia. Koirat eivät haukkuneet, ne olivat syvästi kiintyneitä omistajiinsa, mitä arvostettiin suuresti ja lisäksi niiden turkki oli ihmisnenälle hajuton. Alkuasukkaat ripustivat haukkumattomien basenjien kaulaan kellon, jotta olisi helpompaa seurata sen etenemistä maastossa.

Basenjeita käytettiin riistan etsimiseen ja ajamiseen. Niiden avulla metsästettiin esim. rämerottia, joiden puremista ihmiset saivat vakavia infektoita ja gaselleja, jotka basenjit ajoivat metsästäjien virittämiin verkkoihin. Basenjien kaulaan laitettun kellon avulla metsästäjät kuulivat, missä koirat

liikkuivat. Kun metsästettiin isoja eläimiä, esim. leijonia, koirat kannettiin niskan yli hartioilla paikoille, joissa riistan tiedettiin majailevan ja ne päästettiin laumana saartamaan eläin ja pitämään se aloillaan. Basenjin etuna metsästyksessä on sen turkin hajuttomuus, näin muut eläimet eivät pysty vainuamaan niitä. Joillain seuduilla (esim. Tanganjikassa) alkuasukkaat käyttivät basenjiä apinan metsästyksessä. Silloin koirien hännät leikattiin pois, jotta apinat eivät saisi otetta hännästä. Jotkut heimot myös tyypistivät basenjin hännän estääkseen haavoista johtuvia tulehduksia. Basenjin arvostuksesta pygmien keskuudessa kertoo se tosiasia, että pygymies ei voinut perustaa perhettä, ellei hänellä ollut edes yhtä basenjiä, joka takaisi ruoan saannin.

Rodun kehitys nykyiseen muotoonsa

Afrikassa basenjien kannat muodostuivat luonnollisen valinnan kautta terveiksi ja kestäviksi. Viidakossa vain parhaat yksilöt jäivät jatkamaan sukua. Länsimaihin basenji tuli Englannin kautta. Alun perin basenjiä kutsuttiin Englannissa kongonterrieriksi. Vuonna 1923 ensimmäiset basenjit tuotiin Englantiin, mutta nämä koirat kuolivat penikkatautirotkotteen aiheuttamaan tautiin. Seuraavat yritykset päättyivät myös koirien kuolemiseen rokotteeseen. Vasta 1930-luvulla basenjin tuonti Englantiin onnistui. Englannista ja Amerikasta basenjit ovat levinneet ympäri maailman. Ensimmäinen basenji tuli Pohjoismaihin, Norjaan, vuonna 1959, Ruotsiin hieman myöhemmin ja Suomeen vuonna 1964. Afrikasta on haettu basenjeja 1980-luvun lopussa ja uudestaan 2000-luvulla. Koirat on otettu rotuun ja rekisteröity American Kennel Club:iin (AKC). Tuotuja koiria ja niiden jälkeläisiä on käytetty jalostukseen myös Suomessa.

Ensimmäiset koirat Suomessa, koiramäärän kehitys

Ensimmäinen basenji (Bal Dek, SF3869/64) tuli Suomeen vuonna 1964 Ruotsista. Seuraavana vuonna Suomeen tuotiin Norjasta kyseiselle basenjiurokselle morsian (Black Penny of Rossanty, SF7224/65). Näiden kahden yhteinen pentue, Suomen ensimmäinen basenjipentue, syntyi 1967. Seuraavat tuonnit olivat Englannissa vuonna 1964 syntyneet uros (Fula Finn of the Congo, SF3842/65) ja narttu (Fula Flon-Flon of the Congo, SF3843/65). Näille kahdelle vuonna 1973 syntynyt pentue oli yhdeksäs Suomessa syntynyt basenjipentue ja ensimmäinen josta linja on jatkunut nykypäiviin saakka. Vuonna 1975 esitettiin ensimmäinen kasvattaja- ja jalostusryhmä ja 1976 rikkoutui sadan rekisteröidyn basenjin raja. Basenjien rekisteröintien määrä on pysynyt suhteellisen tasaisena viime vuosina. Vuonna 2014 Suomen Kennelliitto rekisteröi 61 uutta basenjiä ja viimeisten kymmenen vuoden aikana (vuosina 2005 – 2014) rekisteröitiin keskimäärin 73 yksilöä vuodessa. Vertailulukuina mainittakoon, että 1974 rekisteröitiin 13 basenjiä, 1984 22 basenjiä ja 1994 52 basenjiä. Kun basenjille saatiin geenimarkkeritesti Fanconin syndroomaan, alettiin Suomeen tuoda huomattavasti enemmän koiria ulkomailta. Vuosien 2005 - 2014 aikana on Suomeen tuotu yhteensä 67 koiraa.

3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA

Nykyinen rotujärjestö ja aiempi rotua harrastava yhdistys

Suomen Basenjikerho - Finnish Basenji club r.y. perustettiin syksyllä 1972. Perustavassa kokouksessa oli läsnä kolmetoista jäsentä, joista osa oli kymmeniä vuosia aktiivisesti mukana kerhon toiminnassa. Ensimmäisen hallituksen päämääränä oli saada kaikki basenjien omistajat jäseniksi, muodostaa kerhosta yhtenäinen ja kotoinen yhdistys, saada kerho mahdollisimman pian rekisteröidyksi ja rotujärjestöksi, sekä rodun ottaminen "hallintaan". Yhdistys rekisteröitiin 16.3.1973. Kerho hyväksyttiin aktiivisuutensa ansiosta rotua harrastavaksi yhdistykseksi 2.9.1975.

Basenjikerho liitettiin rotua harrastavana yhdistyksenä vuonna 1975 Suomen Seura- ja Kääpiökoirayhdistys ry:n jäseneksi. SSKY jakautui myöhemmin kahtia ja rotujärjestöksemme jäi Suomen Seurakoirayhdistys r.y., kunnes Suomen Kennelliitto hyväksyi rotujärjestön vaihdon Suomen

Vinttikoiraliittoon vuonna 2001. Vuonna 2009 yhdistyksestä tuli virallisesti rotujärjestö ja nimi muutettiin Suomen Basenjit-Finnish Basenjis ry:ksi.

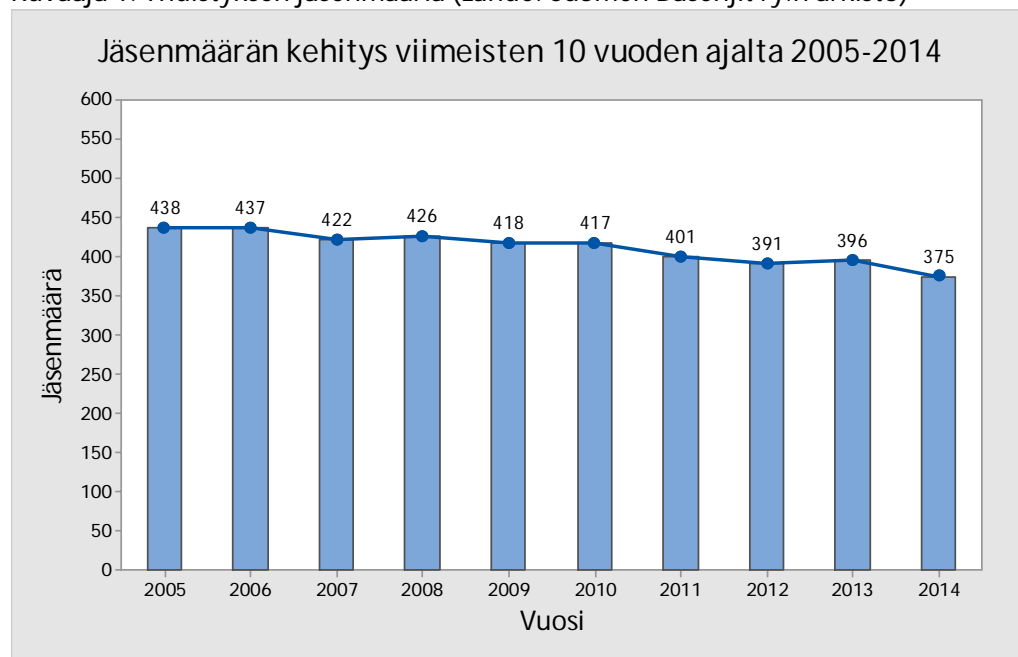
Yhdistyksen hallitukseen kuuluu puheenjohtaja ja 6 (kuusi) jäsentä. Hallitus valitsee keskuudestaan varapuheenjohtajan vuodeksi kerrallaan sekä ottaa vuodeksi kerrallaan rahastonhoitajan ja sihteerin joko keskuudestaan tai ulkopuoleltaan. Hallituksen puheenjohtaja ja jäsenet valitaan yhdistyksen syyskokouksessa. Puheenjohtajan toimikausi on kalenterivuosi ja jäsenten toimikausi kolme kalenterivuotta. Erovuorossa on vuosittain kaksi jäsentä.

Yhdistys julkaisee neljä kertaa vuodessa ilmestyvää Basenji-lehteä, joista yksi lehti on vuosikirja sekä ylläpitää Internet-sivuja ja keskustelupalstaa. Yhdistys järjestää vuosittain erikoisnäyttelyn, rata- ja maastomestaruuskilpailun, pentutapaamisen, kesäpäivät sekä muita tapahtumia tilanteen mukaan.

Rotujärjestön jäsenmäärä ja sen kehitys

Suomen Basenjit ry:n jäsenmäärä on pysynyt suhteellisen tasaisena, mutta hyvin pientä laskusuuntausta on havaittavissa. Vuoden 2014 jäsenmäärä eriteltynä jäsenyyteittäin oli 238 varsinaisjäsentä, 58 perhejäsentä, 62 ainaisjäsentä, 6 kunniajäsentä ja 11 ulkomaalaista jäsentä.

Kuvaaja 1. Yhdistyksen jäsenmääriä (Lähde: Suomen Basenjit ry:n arkisto)

Jalostusorganisaation rakenne ja jalostustoimikunnan tehtävät

Jalostustoimikunnan valinta tapahtuu yhdistyksen hallituksen toimesta kahdeksi vuodeksi kerrallaan ja työskentely tapahtuu hallituksen valvonnan alaisena. Jalostustoimikunnan muodostaa neljä henkilöä, jotka kollegiaalisesti hoitavat tehtävän. Toimikunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja sihteerin. Toimikunnalla on mahdollisuus täydentää itseään enintään kahdella lisjäsenellä, jotka hyväksytetään yhdistyksen hallituksella.

Jalostustoimikunta pyrkii edistämään rodunjalostusta, jonka tavoitteena on käyttöominaisuuksiltaan ja ulkomuodoltaan rodunomainen, fyysisesti ja psyykkisesti terve koira. Jalostusneuvonnan on oltava puolueetonta ja yksinomaan rodun parasta tarkoittavaa. Toimikunnan tehtävänä on katsoa täyttävätkö jalostukseen käytettävät koirat JTO:ssa esitetyt vaatimukset. Jalostustoimikunta voi antaa myös

suositteluja, mutta kasvattajalle on viime kädessä päätöksen teko ja vastuu. Toimikunnassa on neljä jäsentä, jotka ovat tuntevat rodun ja omaavat riittävät tiedot perinnöllisyydestä, rakenteesta ja terveyteen liittyvistä asioista. Toimikuntaan kuuluu myös tuomarijäsen, joka suorittaa jälkeläistarkastukset.

Suomen Basenjit ry:n jalostustoimikunta toimii aktiivisesti ja yhteistyössä kasvattajien kanssa. Suurin osa kasvattajista noudattaa JTO:n vaatimuksia ja anoo jalostustoimikunnan hyväksymistä suunnitelluille yhdistelmille. Hyväksytyt yhdistelmät pääsevät yhdistyksen pentuvälitykseen.

4. RODUN NYKYTILANNE

4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja

Rodun perinnöllinen monimuotoisuus tarkoittaa sen geeniversioiden (alleelien) runsautta. Puhutaan myös jalostuspohjan laajuudesta. Mitä monimuotoisempi rotu on, sitä useampia erilaisia versioita sillä on olemassa samasta geenistä. Tämä mahdollistaa rodun yksilöiden geenipareihin heterotsygotiaa, joka antaa niille yleistä elinvoimaa ja suojaa monen perinnöllisen vian ja sairauden puhkeamiselta. Monimuotoisuus on tärkeää myös immuunijärjestelmässä, jonka geenikirjon kapeneminen voi johtaa esimerkiksi tulehdussairauksiin, autoimmuunitauteihin ja allergioihin. Jalostus ja perinnöllinen edistyminenkin ovat mahdollisia vain, jos koirien välillä on perinnöllistä vaihtelua.

Suurilukuinenkin koirarotu on monimuotoisuudeltaan suppea, jos vain pientä osaa rodun koirista ja sukulinjoista on käytetty jalostukseen tai jos rodussa on koiria, joilla on rodun yksilömäärään nähden liian suuret jälkeläismäärät. Tällaiset koirat levittävät haitalliset mutaatioalleelinsa vähitellen koko rotuun, jolloin jostakin yksittäisestä mutaatiosta saattaa syntyä rodulle uusi tyyppivika tai -sairaus. Vähitellen on vaikea löytää jalostukseen koiria, joilla ei tätä mutaatiota ole. Ihannetilanteessa jalostukseen käytetään koiria tasaisesti rodun kaikista sukulinjoista.

Monimuotoisuutta turvaava suositus yksittäisen koiran elinikäiselle jälkeläismäärälle on pienilukuisissa roduissa enintään 5 % ja suurilukuisissa enintään 2-3 % laskettuna rodun neljän vuoden rekisteröintimäärästä. Jos rodussa rekisteröidään neljän vuoden aikana yhteensä 1000 koiraa, ei yksittäinen koira saisi olla vanhempana useammalle kuin 20-50 koiralle. Toisen polven jälkeläisiä koiralla saisi pienilukuisissa roduissa olla korkeintaan 10 % ja suurilukuisissa 4-6 % laskettuna neljän vuoden rekisteröinneistä. (Lähde : MMT Katariina Mäki, Suomen Kennelliitto, www.kennelliitto.fi)

4.1.1 Populaation rakenne ja sukusiitos

Taulukko 1. Vuositilasto – rekisteröinnit viimeisten 10 vuoden ajalta (Lähde: Koiranet)

Rekisteröinnit	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Pennut (kotimaiset)	57	68	55	29	91	60	90	81	66	68
Tuonnit	4	7	9	4	5	7	15	6	7	3
Rekisteröinnit yht.	61	75	64	33	96	67	105	87	73	71
Pentueet	11	16	12	7	20	13	21	17	15	15
Pentuekoko	5,2	4,2	4,6	4,1	4,6	4,6	4,3	4,8	4,4	4,5
Kasvattajat	9	11	9	7	18	10	13	13	14	11

Rekisteröintimäärät Suomessa

Vuosittaiset basenjen rekisteröintimäärät ovat olleet verraten tasaisia lukuun ottamatta vuoden 2011 (33kpl) ja vuoden 2008 (105 kpl) määriä. Viimeisen 10 vuoden aikana rekisteröintimäärät Suomessa ovat olleet keskimäärin 73 yksilöä vuodessa.

Tuontikoirien vuosittainen lukumäärä

Viimeisen 10 vuoden aikana tuontikoirien määrä per vuosi on vaihdellut 3-15 yksilön välillä. Keskimäärin basenjeja tuodaan Suomeen 7 yksilöä vuodessa.

Rodun jalostusurosten ja -narttujen ikä

Jalostukseen käytettyjen basenjen keskimääräinen ikä on pysynyt 3-4 vuoden tuntumassa sekä uroksilla että nartuilla viimeisen 10 vuoden aikana.

Taulukko 2. Jalostukseen käytetyt eri urokset (Lähde: KoiraNet)

Jalostukseen käytetyt eri urokset	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
kaikki	10	16	11	7	17	12	18	15	13	10
kotimaiset	5	8	7	1	4	2	9	6	6	5
tuonnit	4	6	3	2	8	8	4	7	4	4
ulkomaiset	1	2	1	4	5	2	5	2	3	1
keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4v4kk	4v4kk	3v4kk	6v4kk	2v9kk	3v6kk	3v7kk	4v1kk	4v11kk	4v

Taulukko 3. Jalostukseen käytetyt eri nartut (Lähde: KoiraNet)

Jalostukseen käytetyt eri nartut	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
kaikki	11	16	12	7	20	13	21	17	15	14
kotimaiset	7	15	9	6	16	13	15	14	13	10
tuonnit	4	1	3	1	4	-	6	3	2	4
keskimääräinen jalostuskäytön ikä	3v5kk	3v5kk	3v4kk	4v	4v	3v11kk	3v4kk	4v1kk	3v7kk	3v4kk

Tietoa sukusiitoksesta

Sukusiitoksessa uros ja narttu ovat toisilleen läheisempää sukua kuin serkukset. Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valittu geenipari sisältää geenistä kaksi samaa alleelia (versiota), jotka ovat molemmat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja identtinen. Ilman sukusiitosta suurin osa yksilöiden geenipareista on heterotsygoottisia, jolloin haitalliset, usein resessiiviset alleelit pysyvät vallitsevan, normaalin alleelin peittäminä.

Koiran sukusiitosaste on puolet sen vanhempien välisestä sukulaisuussuhteesta. Isä-tytär -parituksessa jälkeläisten sukusiitosaste on 25 %, puolisisarparituksessa 12,5 % ja serkusparituksessa 6,25 %. Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen

verran, joten esimerkiksi puolisarparituksessa jälkeläisten heterotsygotia vähenee 12,5 %. Myös todennäköisyys haitallisten resessiivisten ongelmien esiintuloon on puolisarparituksessa 12,5 %.

Koirilla on rotuja muodostettaessa käytetty runsaasti sukusiitosta. Sukusiitoksella pyritään tuottamaan tasalaatuisia ja periyttämisvarmoja eläimiä. Jos huonot alleelit esiintyvät kaksinkertaisina sukusiitoksen ansiosta, niin mikseivät hyvätkin. Toisaalta sukusiitetykin eläin siirtää vain puolet perimästään jälkeläisilleen, jolloin edulliset homotsygoottiset alleeliyhdistelmät purkautuvat. Lisäksi jokainen yksilö kantaa perimässään useita haitallisia alleeleja, joiden todennäköisyys tulla esiin jälkeläisissä kasvaa sukusiitoksen myötä, joten turvallisia sukusiitosyhdistelmiä ei ole.

Tutkimuksissa on todettu sukusiitoksen haittavaikutusten alkavan näkyä eläimen sukusiitosasteen ylittäessä 10 %. Silloin todennäköisyys hedelmällisyyden ja elinvoiman heikkenemiseen kasvaa, ja nähdään esimerkiksi lisääntymisvaikeuksia, pentukuolleisuuden nousua, pentujen epämuodostumia, vastustuskyvyn heikkenemistä sekä tulehdusalttiutta. Ilmiötä kutsutaan sukusiitostaantumaksi. Jos sukusiitosaste kasvaa hitaasti monen sukupolven aikana, haitat ovat pienemmät kuin nopeassa sukusiitoksessa eli lähisukulaisten yhdistämisessä.

Sukusiitosasteen suuruus riippuu laskennassa mukana olevien sukupolvien määrästä, joten vain sellaisia sukusiitosasteita voi verrata keskenään, jotka on laskettu täsmälleen samalla sukupolvimäärällä. Jalostuksessa suositellaan neljän-viiden sukupolven perusteella lasketun sukusiitosasteen pitämistä alle 6,25 %.

(Lähde: MMT Katariina Mäki, Suomen Kennelliitto, www.kennelliitto.fi)

Rodun vuosittainen sukusiitosaste

Sukusiitosasteen keskiarvot ovat pysyneet alhaisena. Vaihteluväli viimeisen 10 vuoden aikana on ollut 0.30 - 2.67% välillä ja 10 vuoden keskiarvo 1.30%. Lisäksi sukusiitosaste on alentunut tarkastelujaksolla puoleen. Laskettuun keskiarvoon vaikuttaa kuitenkin vääristävästi tuontikoirien jalostuskäyttö, sillä useimmista tuontikoirista Kennelliiton jalostustietojärjestelmään on tallennettu vain kolmen polven sukutaulu Kennelliiton yleisen käytännön mukaisesti. Ulkomaisten, Suomeen rekisteröimättömien urosten osalta Kennelliitto tallentaa kahden polven sukutaulun. Sukupolvitiedot ovat näin ollen osaltaan puutteelliset ja jalostustietojärjestelmän ilmoittama sukusiitosaste on aliarvio todellisesta lukemasta. Yleiskuvan tilanteesta luvut kuitenkin antavat, eikä sukusiitosprosentteissa ilmene suuntausta huonompaan.

Taulukko 4. Vuosittainen sukusiitosaste (Lähde: Koiranet, laskettu viiden sukupolven perusteella)

Vuosi	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Sukusiitosprosentti	1,26%	0,68%	0,30%	0,76%	0,88%	1,02%	1,86%	1,09%	2,67%	2,46%

4.1.2 Jalostuspohja

Taulukko 5. Jalostuspohja (Lähde : KoiraNet)

Vuositilasto - jalostuspohja										
	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Per vuosi										
pentueet	11	16	12	7	20	13	21	17	15	15
jalostukseen käytetyt eri urokset	10	16	11	7	17	12	18	15	13	10
jalostukseen käytetyt eri nartut	11	16	12	7	20	13	21	17	15	14
isät/emät	0,91	1,00	0,92	1,00	0,85	0,92	0,86	0,88	0,87	0,71
tehollinen populaatio	14 (64%)	21 (66%)	16 (67%)	9 (64%)	25 (62%)	17 (65%)	27 (64%)	22 (65%)	19 (63%)	16 (53%)
uroksista käytetty jalostukseen	0%	6%	15%	18%	7%	17%	22%	26%	23%	16%
nartuista käytetty jalostukseen	0%	8%	26%	38%	29%	32%	22%	17%	39%	35%
Per sukupolvi (4 vuotta)										
pentueet	46	55	52	61	71	66	68	63	59	62
jalostukseen käytetyt eri urokset	38	46	43	46	51	45	44	41	40	38
jalostukseen käytetyt eri nartut	44	51	46	52	60	55	55	46	46	46
isät/emät	0,86	0,90	0,93	0,88	0,85	0,82	0,80	0,89	0,87	0,83
tehollinen populaatio	56 (61%)	66 (60%)	60 (58%)	66 (54%)	76 (54%)	68 (52%)	68 (50%)	59 (47%)	58 (49%)	57 (46%)
uroksista käytetty jalostukseen	9%	10%	13%	16%	18%	22%	22%	24%	22%	18%
nartuista käytetty jalostukseen	14%	22%	30%	28%	24%	26%	27%	31%	35%	33%

Jalostukseen käytettyjen urosten ja narttujen osuus syntyneistä

Jalostusurosten ja - narttujen määrä on pysynyt suhteellisen tasaisena 10 vuoden tarkastelujaksolla. Pienet prosenttiosuudet viimeisten vuosien kohdalla tarkoittavat, että niinä vuosina syntyneitä koiria ei ole vielä käytetty jalostukseen. Pentueiden vuosittainen lukumäärä on muutamaa poikkeusta (v.2008 21 pentuetta, v. 2011 7 pentuetta) lukuun ottamatta ollut melko vakio.

Isät/emät luku

Suhdeluku kuvaa sitä, kuinka tasaisesti uroksia ja narttuja käytetään jalostukseen. Mitä lähempänä suhdeluku on lukua yksi, sitä laajemmalla pohjalla koiria on käytetty jalostukseen ja sen seurauksena perinnöllinen vaihtelu säilyy paremmin. Mitä tasaisemmin koiria käytetään jalostukseen, sitä

tehokkaammin saadaan säilytettyä rodun perinnöllistä vaihtelua.

Vuosina 2005 - 2014 rekisteröityjen basenji - pentueiden isät/emät -suhde on ensiksi aavistuksen verran noussut ja sitten pysynyt suunnilleen samalla tasolla vuositasolla tarkasteltuna. Isät/emät suhde per sukupolvi on pysynyt tasaisesti 0,80 - 0,93 välillä.

Tietoa tehollisesta populaatiokoosta

Tehollinen populaatiokoko on laskennallinen arvio rodun perinnöllisestä monimuotoisuudesta. Rodun monimuotoisuutta voidaan arvioida myös molekyyligeneettisesti, esimerkiksi immuunijärjestelmää säätelevien DLA- haplotyyppien lukumäärän ja heterotsygotian perusteella.

Tehollinen populaatiokoko kertoo kuinka monen yksilön geenimuotoja tietyssä rodussa tai kannassa on. Esimerkiksi lukema 50 tarkoittaa, että rodun sukusiitosaste kasvaa yhtä nopeasti kuin jos rodussa olisi 50 tasaisesti jalostukseen käytettyä koiraa. Mitä pienempi tehollinen koko on, sitä nopeammin rodun sisäinen sukulaisuus kasvaa ja perinnöllinen vaihtelu vähenee. Samalla sukusiitoksen välttäminen vaikeutuu.

Tehollinen koko arvioidaan aina sukupolvea kohden. Sukupolven pituus on seurakoirilla kolmesta neljään ja käyttökoirilla viisi vuotta. Nyrkkisääntönä on, että tehollinen koko on enintään neljä kertaa tänä aikana jalostukseen käytettyjen, eri sukuisten urosten lukumäärä.

Paras tapa arvioida tehollista populaatiokokoa perustuu rodun keskimääräisen sukusiitosasteen kasvunopeuteen. Jos aineisto ei ole sukupuiltaan tarpeeksi täydellinen, voidaan käyttää jalostuskoirien lukumääriin perustuvaa laskentaa, joka on käytössä myös Suomen Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä Koiranetissä. Tämä antaa kuitenkin tehollisesta koosta suuren yliarvion, koska siinä oletetaan, etteivät jalostuskoirat ole toisilleen sukua ja että niillä on tasaiset jälkeläismäärät.

Jos sukusiitosasteen kasvunopeuteen perustuva tehollinen koko on alle 50 - 100, rodusta häviää geenimuotoja niin nopeasti, ettei luonto pysty tasapainottamaan tilannetta. Silloin on keskityttävä säilyttämään mahdollisimman monen yksilön geenejä käyttämällä mahdollisimman useaa eri koiraa jalostukseen ja huolehtimalla, että niiden jälkeläismäärät pysyvät tasaisina. Toisaalta suurimmalla osalla roduistamme on kantoja myös ulkomailla, jolloin voi olla mahdollista tuoda maahamme "uutta verta". Monella rodulla ulkomailta ei kuitenkaan ole saatavissa sen erilaisempaa geenimateriaalia kuin kotimaastakaan.

(Lähde: MMT Katariina Mäki, Suomen Kennelliitto, www.kennelliitto.fi)

Rodun tehollinen populaatiokoko

Basenji-rodun tehollinen populaatiokoko on viimeisten kymmenen vuoden aikana pysynyt sekä vuosi- että sukupolvi- tasolla suunnilleen samalla tasolla. Noin puolet maksimaalisesta jalostuspohjasta on ollut käytössä. Tuloksia analysoitaessa on huomioitava, että Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä käytetty jalostuskoirien lukumäärään perustuva tehollisen populaatiokoon laskukaava antaa suuren yliarvion todelliseen tilanteeseen nähden, sillä se ei ota huomioon jalostuskoirien keskinäisiä sukulaisuussuhteita.

Taulukko 6. Viimeisen 10 vuoden aikana (2005- 2014) jalostukseen runsaimmin käytetyt 20 urosta

#	Uros, syntymävuosi	Tilastointiaikana				Toisessa polvessa		Yhteensä	
		Pentueita	Pentuja	%-osuus	kumulat.%	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	C-QUEST RHYTHM RIOTS BEHUKAI s.2004 Eldorado's Ungaro x C-Quest's Perfect Timing	5	26	3,91%	4%	8	40	5	26
2	WAZAZI GRAND CRUSADER s. 1999 Wazazi Classic Lover x Wazazi Silver Jubilee	5	23	3,46%	7%	12	42	7	31
3	SUNDIATA PHARAOHS PUZZLE s.2003 Sundiata's Rocky Road x Sundiata's Twentyone Gold	3	20	3,01%	10%	4	13	3	20
4	KIMWITU'S DUKE E. s.2008 Meisterhaus Tail Of Intrigue x Jasiri-Sukari Pup Music	3	17	2,56%	13%	2	3	3	17
5	DHARIAN'S SWEET DETERMINATION s.2005 Zindika Svengali Determinator x Dharian Sweet Georgia Brown	3	16	2,41%	15%	2	8	3	16
6	TAJI BULLDOBAS COSMOPOLITAN s.2003 Taji's Happy Hour x Taji's Spice Girl	3	15	2,26%	18%	3	15	3	15
7	ZAHLEKA MY OWN WAY s.2009 No Ka Oi Travels To Kazor x Taji's Absolut Intoxication	3	15	2,26%	20%	1	5	3	15
8	AVONGARA MSUKO OF BRUSHY RUN s.2004 Avongara Mbobi Of Brushy Run x Avongara Mvezi Of Brushy Run	3	14	2,11%	22%	5	16	3	14
9	HANISHAN GAME HUNTER s.2005 Kanjaras Thanos Tibalt x Hanishan Titilayo Sharab	3	13	1,95%	24%	2	5	3	13
10	BULLDOBAS NO REGRETS s.2005 Woodella Front Page News x Bulldobas Kito Kibibi	3	13	1,95%	26%	9	35	3	13
11	PUKKANUT MIDNIGHT SUN s.1999 Pukkanut Hello Darkness x Kazor Tamba Pukka Jillaroo	2	12	1,80%	28%	9	41	6	28
12	PERRADA UNICAN GURU THE GREAT s.2011 Ajibu Easy-To-Love x Perrada Unican Enjoy The Silence	2	11	1,65%	29%	-	-	3	15
13	DON EKADO s.2004 Flaghathy's Adam'sam x Mega Mysz Straznik Lasu	4	11	1,65%	31%	2	9	4	11
14	SONBAR'S TOM TERRIFIC FOR AJIBU s.2007 Sonbar's Phoolis Pleasure at Cumback x Sonbar's Incandescent Icicle	2	11	1,65%	33%	3	8	2	11
15	ANKHU BAROOS AT BULLDOBAS s.2007 Sugrshaq -Ankhu No Holds Barred x Ankhu Steel Mangolia	3	11	1,65%	34%	1	4	3	11

#	Uros, syntymävuosi	Tilastointiaikana				Toisessa polvessa		Yhteensä	
		Pentueita	Pentuja	%-osuus	kumulat.%	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
16	KLASSIC'S DAYDREAM BELIEVER s.2007 Klassisc's Minny Me At Kanana x Stallian Tanza Tri The Obvious	2	10	1,50%	36%	2	4	3	15
17	PERRADA UNICAN QUITE FABULOUS s.2000 Visakoivun Sesostris x Furahan Safina	2	10	1,50%	37%	2	5	2	10
18	STERNHIMMELS O DOCH OSMAN s.1996 Sternhimmels Ich Bin's x Sternhimmels Korrekte Kora	2	10	1,50%	39%	2	8	2	10
19	KANIBARU LAMBADA KAOMA s.2008 Kanibaru Visual Touch x Kanibaru Tiramisu Trifle	2	10	1,50%	40%	-	-	2	10
20	BULLDOBAS PHANTOM s.1996 Watzikima's Proud Viking x Furahan Ibenga	2	9	1,35%	42%	3	13	3	13

Taulukossa 6. tarkastellulla ajanjaksolla on jalostukseen käytetty yhteensä 100 eri urosta. Yhteensä 27 urosta on käytetty tuottamaan 50 % ajanjakson pennuista. Kahdestakymmenestä käytetyimmistä uroksesta 8 ensimmäistä ja yhteensä 14 on tuontikoiria.

Taulukko 7. Viimeisen 10 vuoden aikana (2005- 2014) jalostukseen runsaimmin käytetyt 20 narttua

#	Narttu. syntymävuosi	Tilastointiaikana			Toisessa polvessa		Yhteensä	
		Pentueita	Pentuja	%-osuus	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	C-QUEST JOKUBA DOUBLE PLAY s.2008 C-Quest Jokuba Just Push Play x Jokuba Gestu Et Fama	3	18	2,71%	3	8	3	18
2	HANISHAN TITILAYO SHARAB s.2002 Jamila's Madahiro Re x Hanishan Peppi -Peppar	3	16	2,41%	7	31	3	16
3	AVONGARA MWANA OF BRUSHY RUN s.2004 Avongara Mbobi Of Brushy Run x Avongara Mvezi Of Brushy Run	3	16	2,41%	4	12	3	16
4	BET HALF ON ELDORADO AT STERNHIMMEL s.2006 Avongara Imba Tena x Terrarust N Beaubri 7 th Heaven	2	13	1,95%	1	7	2	13
5	STERNHIMMELS CARPE DIEM s.2001 Sternhimmels Vide et Crede x Sternhimmels Rara Avis	2	13	1,95%	2	8	2	13
6	AJIBU AMERICAN PIE s.2002 Jasiri-Sukari The Illustrated Man x Strenhimmels Quinta Essentia	2	12	1,80%	5	23	2	12

#	Narttu. syntymävuosi	Tilastointiaikana			Toisessa polvessa		Yhteensä	
		Pentueita	Pentuja	%-osuus	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
7	BULLDOBAS KITO KIBIBI s.2003 Furahan Fukuto x Bulldobas Nutty Naomi	3	11	1,65%	9	33	3	11
8	AJIBU COOL CAT s.2005 Pukkanut Midnight Sun x Ajibu American Pie	2	11	1,65%	3	12	2	11
9	BULLDOBAS LA SOPRANO s.2004 Bulldobas Kito Kayin x Afrikenji Kisaria	2	11	1,65%	1	6	2	11
10	KANJARAS NAIROBI NOON s.2005 Taji Bulldobas Cosmopolitan x Kanjaras Familia Fanikio	2	10	1,50%	1	5	2	10
11	BULLDOBAS KITO KENYA s.2003 Furahan Fukuto x Bulldobas Nutty Naomi	2	10	1,50%	1	7	2	10
12	HANISHAN SLEEPING BEAUTY s.2002 Mandeville Tam O'Shanter x Bulldobas Pretty Phoepe	2	10	1,50%	6	23	2	10
13	PERRADA UNICAN REAL RANEE s.2001 Bribas Dandy Boy x Furahan Safina	2	10	1,50%	4	14	2	10
14	KANJARAS AGAVE AGLAIA s.2003 Mandeville Tam O'Shanter x Kwanza's Tiger Eye	2	9	1,35%	1	3	2	9
15	CALYPSO HOLIDAY HOT FUDGE s.2002 Calypso Kilimanjaro x Calypso Butter Brickle	2	9	1,35%	1	6	2	9
16	AFRIKENJI KISARIA s.2002 Makuba Maaya Mindani x Afrikenji Desert Sunrise	2	9	1,35%	5	23	2	9
17	HANISHAN GLORY FOR LOVE s.2005 Kanjaras Thanos Tibalt x Hanishan Titilayo Sharab	2	9	1,35%	3	18	2	9
18	ORANGE PIPS AFRICAN VIOLET s.2005 Don Ekado x Ikelas Dafina	2	9	1,35%	3	15	2	9
19	BULLDOBAS CROWN JEWEL s.2007 Bulldobas Finnish Flutesong x Afrikenji Hot Sumabreeze	2	9	1,35%	3	15	2	9
20	STERNHIMMELS BENE BENEDICTA s.2001 Wazazi Grand Crusader x Sternhimmels Liebe Lenore	1	8	1,20%	2	11	2	15

Taulukossa 7. tarkastellulla ajanjaksolla kahdestakymmenestä käytetyimmästä nartusta viisi on tuontikoiria, näistä neljän käytetyimmän joukossa kolme.

Jalostuskoirien käyttömäärät

Yksittäisten jalostuskoirien jälkeläismäärät ovat pysyneet maltillisina. Uroksissa kolmella eniten käytetyimmällä on kullakin 20 tai enemmän jälkeläistä, mikä tätä ylittää suositellun jälkeläismäärän, joka suurilukuisissa roduissa on 2 - 3 % ja pienilukuisissa 5% neljän vuoden ajanjaksolla rekisteröidyistä koirista. Basenjilla tämä tarkoittaa 7 – 9 jälkeläistä suurilukuisten rotujen mukaan laskettuna ja 14 - 16 jälkeläistä pienilukuisten rotujen mukaan laskettuna. Eniten käytetyllä uroksella on 26 jälkeläistä. Muilla taulukossa esitellyillä uroksilla määrä on pysynyt alle 20 jälkeläisessä. Nartuissa eniten käytetyllä on 18 jälkeläistä.

Uroksissa toisen polven jälkeläisiä eniten on listan toisena olevalla Wazazi Grand Crusader 42, toiseksi eniten uroksella Pukkanut Midnight Sun 41 ja kolmanneksi eniten ensimmäisenä olevalla C-Quest Rhythm Riots Behukai. Nartuissa eniten toisen polven jälkeläisiä on listan sijalla seitsemän olevalla Bulldobas Kito Kibibi 33 ja toiseksi eniten listan toisena olevalla Hanishan Titilayo Sharab 31. Toisen polven jälkeläismäärät eivät basenjilla ole kuitenkaan huomattavan runsaita ja määrät ovat pienentyneet huomattavasti aikaisemmista vuosista.

Jalostuskoirien keskinäinen sukulaisuus

Valtaosa käytetyimpien urosten listan koirista on tuontikoiria joiden sukutauluista löytyy samoja koiria mutta ne eivät ole läheistä sukua keskenään. Yhtään isä – poika paria ei listalta löydy, ei myöskään täysi- tai puolisisaruksia. Narttujen vastaavaa taulukkoa tarkastellessa löytyy joitakin mainittavia sukulaisuussuhteita. Listan toisena oleva Hanishan Titilayo Sharab on emo listan sijalla 17. olevalle nartulle Hanishan Glory For Love. Bulldobas Kito Kibibi ja Bulldobas Kito Kenya ovat pentuesisaruksia. Afrikenji Kisaria on sijalla yhdeksän olevan Bulldobas La Sopranon emo. Nartuilla Hanishan Sleeping Beauty ja Kanjaras Agave Aglaia on sama isä.

Kun vertaillaan urosten ja narttujen listaa keskenään löytyy enemmän lähisukulaisia. Eniten käytetyimmän uroksen C-Quest Rhythm Riots Behukai ja eniten käytetyimmän nartun C-Quest Jokuba Double Play emot ovat puolisisaruksia. Kolmanneksi eniten käytetty narttu Avongara Mwana Of Brushy Run on pentuesisar uroslistan kahdeksannelle Avongara Msuko Of Brushy Run. Sijalla toisena oleva narttu Hanishan Titilayo Sharab on uroksen Hanishan Game Hunter emo joka taas on nartun Hanishan Glory For Love sisar. Uroslistalla toisena oleva Wazazi Grand Crusader on isä nartulle Sternhimmels Bene Benedicta sijalla 20. ja emon isä narttulistan neljäntenä olevalle BET Half On Eldorado At Sternhimmels. Narttu Bulldobas Kito Kibibi sijalla seitsemän on uros Bulldobas No Regrets emo. Uros Pukkanut Midnight Sun on nartun Ajibu Cool Cat isä. Sijalla kuusi oleva uros Taji Bulldobas Cosmopolitan on nartun Kanjaras Nairobi Noon isä. Nartulla Perrada Unican Real Raneen ja uroksella Perrada Unican Quite Fabulous on sama emä. Uros Don Ekado on nartun Orange Pips African Violet isä.

4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa

Viiden vuoden jaksolla, aikavälillä 2008 – 2013 basenjeja rekisteröitiin eniten Amerikassa keskimäärin 588 vuodessa. Myös Australia on ollut rodun merkittävä kasvatusmaa mutta siellä rekisteröinnit ovat huippuvuosista laskeneet ollen kyseisellä aikavälillä keskimäärin 121 basenjiä vuodessa. Ruotsissa vastaava luku oli 92. Viimeisen kymmenen vuoden aikana on voitu havaita että rodun suosio mm. Keski-Euroopan maissa, Baltiassa ja Venäjällä on selvästi kasvanut.

Vuosien 2005 – 2014 aikana Suomeen eniten basenjeja on tuotu Amerikasta (19), Ruotsista (19) ja Australiasta (9). Useampi kuin yksi basenji tuotiin Virosta (6), Saksasta (5), Liettuasta (5) ja Ranskasta (3).

Eri maiden basenjikannat perustuvat samoihin aikanaan Afrikasta Englantiin tuotuihin koiriin. Geneettisen pohjan laajentamiseksi basenjeja on tuotu 1980-luvun lopulla ja 2000-luvulla suoraan Afrikasta, lähinnä Kongon Demokraattisesta tasavallasta. Nämä nk. Avongara-basenjit on otettu rotuun American Kennel Clubin kautta ja niiden vaikutus näkyy jo eri puolilla maailmaa. Myös Suomessa on käytetty jalostukseen Avongara-basenjeja ja Avongara-sukuista koiria.

Taulukko 8. Basenji rekisteröintimäärät muissa maissa 2005-2014

Vuosi	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Australia	147	126	95	137	104	94	101	84	78	104
Iso-Britannia	55	37	42	59	37	49	26	46	46	41
Norja	34	63	54	28	31	44	45	18	28	54
Ruotsi	96	52	108	72	104	101	91	83	59	103
USA	*	*	*	774	657	596	566	564	561	601
Viro	2	11	1	11	1	9	6	27	24	28
Liettua	1	4	1	7	21	13	32	20	32	43

*Tieto ei saatavilla

4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta

Basenji on verrattain pieni rotu Suomessa ja sen tehollinen koko asettuu 50 - 100 välille. Suomen populaatio ei kuitenkaan ole suljettu ja vuosittain tuodaan uusia koiria jalostukseen tai käytetään tuontispermaa. Tuodutkin koirat ovat kuitenkin usein sukua, ainakin osalle, suomalaisia basenjeja. Narttuja käytetään kohtalaisen tasaisesti jalostukseen. Jalostukseen käytettävien urosten suhteellinen osuus on jonkin verran narttuja pienempi (isät/emät 0,83 - 0,93). Viimeisen 10 vuoden aikana ei yhtäkään narttua tai urosta ole käytetty yli suositusrajan.

Vuosittainen sukusiitosaste on ollut viimeisen 10 vuoden aikana huomattavasti alhaisempi (ka 1.30 %) kuin edellisen jakson aikana (v.1995 - 2004 ka 4,40 %) ja se on alentunut myös tarkastelujakson aikana puoleen.

Geenipohjaa on pyritty laajentamaan käyttämällä viimeisen 25 vuoden aikana Afrikasta tuotujen koirien jälkeläisiä tai sieltä suoraan tuotuja koiria. Näiden koirien tyyppi ja koko eroaa jonkin verran nk. länsimaisesta basenjistista. Basenji koon kasvaminen ja rakenteelliset muutokset, kuten suuret korvat, suorahko häntä, pidempi kuono ja loivempi otsapenger sekä vaaleammat silmät, ovat merkitykseltään vähäisiä suhteessa näiden Avongara- basenji tuomaan hyötyyn.

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta

Rotumääritelmän mukaan basenjin tulee olla luonteeltaan itsenäinen ja älykäs, kuitenkin omistajaansa kiintyvä ja valpas. Rotumääritelmä sisältää myös maininnan siitä, että basenji voi olla vieraita kohtaan pidättyväinen.

4.2.2 Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin

Basenjeilla ei ole erillisiä näyttely- tai käyttölinjoja.

4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöminaisuuksien testaus ja/tai kuvaus

Basenjeilla ei ole PEVISA-ohjelmaan sisällytettyä luonteen käyttöminaisuuksien tai käytöksen testausta.

4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Luonnekysely

Basenjen kasvattajille ja omistajille on tehty vuonna 2004 terveystestaus, joka sisälsi luonnetta koskevan kysymyksen. Tällöin kyselyyn saatiin vastaukset 168 basenjin osalta, joista 14 % oli osoittanut aggressiivisuutta ihmistä kohtaan ja 30 % muita koiria kohtaan. Arkuutta ja eroahdistusta esiintyi 8 % vastanneista. Tuoreimmassa, vuonna 2014 – 2015, toteutetussa terveystestauksessa (Liite 4) tiedot päivittyivät 111 basenjin osalta, mutta kyselyssä ei ollut painotettu luonteeseen liittyviä kysymyksiä. Luonteeseen on pyritty vaikuttamaan jalostusvalinnoilla ja vallitseva käsitys tällä hetkellä on, että basenjen luonne on parantunut aggressiivisuuden osalta sekä ihmisiä että muita koiria kohtaan. Vuonna 2018 on suunnitelmassa suorittaa luonteeseen keskittyvä kysely, jolloin saadaan tarkempi kuva basenjen luonteen ominaisuuksien kehittymisestä.

Luonnetesti ja MH-luonnekuvaus

Basenjen osallistuminen luonnetta ja käyttäytymistä mittaaviin testeihin on ollut vähäistä. Viimeisen kymmenvuoden aikana basenjeja on osallistunut luonnetesteihin yhteensä 9 kpl ja MH-luonnekuvaukseen 2 kpl. Basenjeita on testattava enemmän ennen kuin voidaan tehdä luotettavia arvioita, mikä on rodunomainen tulos kustakin testin osa-alueesta.

Taulukko 9. Basenjen vuosittaiset osallistumismäärät luonnetta ja käyttäytymistä mittaavissa testeissä 2005 - 2014

Koemuoto	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Luonnetesti (LT)	1	4	2	0	0	0	1	0	0	1
MH-luonnekuvaus (MH)	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0

Jalostustarkastus

Basenjin käyttäytymistä tarkastellaan jalostustarkastuksen yhteydessä koko ajan. Tarkastus on yksityiskohtaisempi ja kestää kauemmin kuin näyttelytilanne ja on siksi stressaavampi. Tarkastusten suorituspaikat ja -tilanteet vaihtelevat erittäin paljon ja koirien lähtötilanteet ovat erilaiset, toisia on harjoitettu näyttelytilannetta silmällä pitäen, toisia ei mahdollisesti lainkaan. Lisäksi otanta on hyvin pieni, joten jalostustarkastusten perusteella ei voi vetää minkäänlaista johtopäätöstä basenjen luonteista yleisesti. Jalostustarkastuksiin osallistuneet koirat ovat pääsääntöisesti käyttäytyneet hyvin.

Näyttelyt

Alla olevaan taulukkoon on koottu vuoden 2014 aikana näyttelyarvosteluihin kirjatut luonnumerkinnät.

Taulukko 10. Näyttelyarvosteluihin kirjatut luonnumerkinnät v.2014

Luonnumerkintä v.2014	Rodunomainen lähestyttäessä	Väistää	Vihainen	Ei merkintää	Arvosteluja yhteensä
Suomalaiset	539	2	2	143	686
Ulkomaiset*	44	-	-	58	102

* ulkomaisissa mukana Suomesta ulkomaille viedyt

4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet

Rodun alkuperäinen käyttö

Basenji on metsästyskoira, jota käytettiin riistan etsimiseen ja ajamiseen. Niiden avulla metsästettiin esim. leijonia, rämerottia ja gaselleja. Basenjien kaulaan laitetun kellon avulla metsästäjät kuulivat, missä koirat liikkuvat. Basenjin käyttö metsästyksessä on nykyään vähäistä. Suomessa on kuitenkin yksittäisiä henkilöitä, jotka käyttävät basenjeja linnustuksessa. USA:ssa on pieni määrä metsästäjiä, jotka käyttävät basenjiä myös riistan ajamiseen.

Käyttöominaisuuksien säilyttäminen

Basenjilla on yhä voimakas metsästysvietti. Näöllä ajamisviettä käytetään hyväksi vinttikoirien maasto- ja ratajuoksukilpailuissa ja lähes kaikki basenjit ajavat innokkaasti viehettä. Rodun kannalta on tärkeää, että käyttöominaisuudet otetaan huomioon jalostuksessa.

Kokeet

Rata- ja maastajuoksukilpailuja sekä jäljestämiskokeita voidaan pitää eräänlaisina käyttökokeina basenjeille. Parhaimmillaan basenji on ketterä, innokas ja älykäs juoksija. Basenji ajaa usein viehettä kuin elävää riistaa eli pyrkii pakottamaan sitä haluamaansa suuntaan sen sijaan, että se vain seuraisi viehettä. Molemmissa juoksulajeissa basenji on pärjännyt hyvin, koska se on usein nk. viehevarma. Alkuperäisessä metsästyskäytössä olevat basenjit tunsivat toisensa ja niillä oli kullakin oma roolinsa, joka määräytyi kokemuksen ja nopeuden mukaan. Rata- ja maastajuoksukilpailuissa koirat joutuvat juoksemaan tuntemattomien koirien kanssa, mikä johtaa silloin tällöin kilpakumppanin häirintään ja juoksusuorituksen hylkäämiseen. Maastajuoksussa basenji alkaa yleensä käyttää kokemukseen perustavaa tietoa siitä, miten viehe käyttäytyy ja alkaa ennakoida sen liikkeitä. Ne myös muistavat aikaisempien kilpakumppaniensa juoksutyylin ja nopeuden ja muuttavat omaa suoritustaan niiden mukaan. Näitä ominaisuuksia ei yleensä arvosteta juoksusuoritusta arvosteltaessa. Koiran perimä määrää pitkälti koiran nopeuden ja juoksutyylin. Kisasuoritukseen vaikuttaa lisäksi oleellisesti koiran kunto, mikä puolestaan on omistajan vastuulla.

Taulukko 11. Eri lajeissa kilpailleet basenjit v. 2005 - 2014

Laji	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Vinttikoirien maastajuoksukilpailu	42	43	49	42	42	48	41	46	32	35
Vinttikoirien ratajuoksukilpailu	26	27	25	24	32	25	28	26	19	12
Agility	0	0	0	4	2	2	4	4	4	4
Metsästyskoirien jäljestämiskoe	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0

Hyötykoira-, virka- tai muu työkäyttö

Ei ole.

Alkuperäiset, rodunomaiset käyttäytymistarpeet ja niiden täyttäminen

Basenji on näöllä metsästävä koira, minkä takia se pyrkii jahtaamaan kaikkea liikkuvaa. On hyvä, jos sen kanssa harrastetaan vieheharjoittelua, jossa se pääsee tyydyttämään ajoviettiään. Maasto- ja ratajuoksukilpailuissa se pääsee tyydyttämään rodunomaisia käyttäytymistarpeitansa. Afrikassa basenjit joko metsästivät oman ravintonsa tai varastivat ihmisten ruokatarvikkeita. Ruoan varastaminen tilanteen salliessa on basenjeille hyvin tyypillinen piirre.

4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen

Yksinoloon liittyvät ongelmat

Osalla basenjeista esiintyy eroahdistusta. Suurin osa sopeutuu hyvin yksin oloon. Kasvatuksella ja koulutuksella voidaan merkittävästi vaikuttaa käyttäytymiseen.

Lisääntymiskäyttäytyminen

Basenji lisääntyy yleensä normaalisti.

Sosiaalinen käyttäytyminen

Basenjilla on voimakas reviirivietti, minkä takia se ei usein hyväksy alueelleen vieraita koiria.

Pelot ja ääniherkkyys

Alkukantaisena koirana basenji reagoi ääniin, ja on enemmän utelias kuin pelokas vieraille ja uusille äänille. Ns. paukuarkuutta (esim. uudenvuoden iltotulitteet) esiintyy jonkin verran, mutta se ei ole rodussa ongelma. Taipumus ääniherkkyteen on perinnöllistä, eikä voimakkaasti ääniherkkiä koiria pidä käyttää jalostukseen.

Ikään liittyvät käytöshäiriöt

Basenji voi muuttua terävämmäksi iän myötä, mutta keski-ikänsä jälkeen terveys taas yleensä vähenee.

Rakenteelliset tai terveydelliset seikat, jotka voivat vaikuttaa koirien käyttäytymiseen

Ei tunneta basenjilla.

4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta

Keskeisimmät ongelmakohdat

Basenjille on tyypillistä kohtalaisen voimakas reviirivietti sekä dominointitaipumus.

Ongelmien syyt ja vähentäminen

Luonteeseen voidaan vaikuttaa ja on vaikutettu jalostuksella. Käyttäytymiseen vaikuttaa myös koiran kasvatusta, koulutus ja kokemukset, minkä takia käytöksessä mahdollisesti esiintyvien ongelmien syytä ei useinkaan ole helppo määrittää. Häiritsevä käyttäytyminen vaikuttaa joissakin sukulinjoissa liittyvän voimakkaaseen reviiriviettiin ja dominointitaipumukseen, joihin voidaan vaikuttaa jalostusvalinnoilla. Arkoja tai aggressiivisia koiria ei saa käyttää jalostukseen.

4.3. Terveys ja lisääntyminen

4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet

PEVISA-ohjelman voimaantulovuosi sekä ohjelman muutokset

Basenji ei ole PEVISA-ohjelmassa.

PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt viat ja sairaudet

Basenji ei ole PEVISA-ohjelmassa

4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet

Kaikkia alla mainittuja sairauksia esiintyy myös muissa maissa asuvilla basenjeilla.

Fanconin syndrooma on oireyhtymä, jossa tiettyjen ravintoaineiden (esim. glukoosin, aminohappojen ja vitamiinien) takaisinimeytyminen munuaisessa on heikentynyt. Tauti johtaa hoitamattomana elimistön happamoitumiseen ja yleistilan heikkenemiseen. Tauti puhkeaa tavallisesti basenjilla neljän ja kahdeksan vuoden välillä.

Tyypillisiä oireita ovat lisääntynyt juominen, virtsaaminen ja laihtuminen. Tutkimalla säännöllisesti virtsan glukoosipitoisuus tunnistusliuskoilla voidaan tunnistaa Fanconin syndroomaan sairastuneet koirat ennen muiden oireiden ilmenemistä.

Fanconin syndrooman aiheuttava geenivirhe on tunnistettu basenjilla. Todetun geenivirheen periytyminen on autosomaalinen, resessiivinen. On kuitenkin todennäköistä, että taudin ilmenemiseen vaikuttaa myös muut geenit. Geenitestin tulokset ovat seuraavat:

1. Perimältään terve (koiran kummassakaan alleelissa ei ole tautia aiheuttavaa mutaatiota).
2. Perimältään kantaja (koiran toisessa alleelissa on tautia aiheuttava mutaatio).
3. Perimältään sairas (koiran molemmissa alleeleissa on tautia aiheuttava mutaatio).

Perimältään sairas koira sairastuu suurella todennäköisyydellä Fanconin syndroomaan. Tauti on vakava ja vaatii jatkuvaa hoitoa, minkä takia sairastuneet koirat usein lopetetaan. Taudin esiintyminen on käytännöllisesti katsoen loppunut, koska kaikkialla maailmassa lähes kaikki jalostukseen käytettävät koirat geenitestataan.

Perimältään sairasta koira tulee käyttää jalostukseen suurta harkintaa käyttäen, sillä jalostuskäyttö erityisesti nartulla voi rasittaa koiran elimistöä ja vaikuttaa taudin aikaisempaan puhkeamiseen. Perimältään kantajia ja perimältään sairaaksi todettuja koiria tulee käyttää vain perimältään terveeksi tutkitulle kumppanille. Perimältään sairasta narttua ei saa käyttää jalostukseen. Kuolleen, ei geenitestatun, koiran pakastespermaa voidaan käyttää geenitestatulle puhtaalle nartulle. Mikäli koiran molemmat vanhemmat on geenitestattu puhtaiksi, ei koiran testausta vaadita jalostuskäyttöä varten.

Epilepsia on aivojen toiminnallinen sairaus. Epilepsia oireilee hyvin erilaisina kohtauksina. Ajan myötä voi kehittyä kouristuskohtauksia, joihin liittyy tajunnan tason alenemista. Kohtausten välillä koira on yleensä täysin normaali. Idiopaattinen eli nk. primääri geneettinen epilepsia on perinnöllinen sairaus. Eriroduilla geneettisen epilepsia taustalla on hyvin erilaisia geenivirheitä. Pieni osa geneettisestä epilepsiasta on yhden geeniparin mutaatiosta johtuvaa. Periytyminen kompleksisuus ja polygeenisuus vaikeuttaa geenivirheiden löytämistä. Idiopaattiseen epilepsiaan sairastunutta koira ei saa käyttää jalostukseen. Myöskään sen vanhempia, jälkeläisiä tai pentuesisaruksia ei tule käyttää jalostukseen.

Basenjilla esiintyy nk. kevätkohtausta, jonka syytä ei tunneta. Kohtausta esiintyy tavallisimmin myöhäiskevällä - alkukesästä. Koira saa tavallisesti kohtauksen vain kerran elämässään, mutta on basenjeja, joilla kohtausta esiintyy useampana vuonna. Esiintyminen vaikuttaa liittyvän hyönteisiin.

Tyypillisessä kohtauksessa koira alkaa syödä ruohoa ja se saattaa oksentaa. Koira alkaa horjua ja lopulta jalat pettävät. Koira on veltto ja poissaoleva, mutta tajuissaan ja virkoaa tavallisesti 15 - 30 minuutissa. Kevätkohtaus ei vaikuta koiran mahdolliseen jalostuskäyttöön.

Autoimmuunikilpirauhastulehdus voi johtaa kilpirauhasen vajaatoimintaan. Tavallisin kilpirauhasen vajaatoiminnan aiheuttaja on sisäsyntyinen tulehdus, joka tuhoaa kilpirauhasta. Tätä sairautta kutsutaan autoimmuuni lymfositääriseksi tyroidiitiksi (ALT). ALT:hen liittyy perinnöllinen alttius. Basenjilla sitä esiintyy monia muita rotuja enemmän. Tutkimukset sen esiintymisestä basenjilla vaihtelevat 11 – 17% välillä. ALT:hen sairastuneista koirista noin 85%:lla todetaan tyroglobuliinivasta-aineita (TgAA), noin 35%:lla T3 -vasta-aineita (T3AA) ja noin 15%:lla T4 -vasta-aineita (T4AA). Vasta-aineet ovat tärkeä merkki autoimmuunitulehduksesta, koska vajaatoiminta kehittyy hitaasti ja ilmenee vasta kun 60 – 70% kilpirauhasesta on tuhoutunut.

Vajaatoiminnan oireet kehittyvät hitaasti ja ovat koiralla usein hyvin vähäisiä. Merkittävimmät seuraukset näkyvät yleensä narttukoirilla, joiden pennut voivat syntyä kuolleina tai kunnoltaan heikkoina. Vajaatoiminta ei yleensä vaikuta nartun tiinehtyvyyteen tai uroksen sperman kykyyn hedelmöittää munasoluja. Se heikentää kuitenkin sperman säilyvyyttä ja pakastettavuutta. Muita oireita voivat olla ummetus, nahanalainen pöhö, karvanvaihdon hidastuminen, karvapeitteen laadun huononeminen ja aktiivisuuden väheneminen.

Sairaus voidaan todeta verinäytteestä. Australiassa tehdyssä tutkimuksessa todettiin, että 75 %:lla basenjeista kokonaisT4 oli alle viitearvon ilman, että tyreotropiini (TSH) oli noussut. Alhainen T4 -arvo on todennäköisesti rodulle ominaista. Sama on todettu usealla vinttikoirarodulla. Tärkein merkki vajaatoiminnasta basenjilla on TSH:n nousu. Kuitenkin noin 15%:lla koiria TSH ei nouse vajaatoiminnassakaan.

Kilpirauhasen tilan arvioimiseksi jalostukseen käytettävältä koiralta tulee tutkia kokonais- tai vapaaT4, TSH ja TgAA. Jalostukseen kelpaamattomaksi katsotaan koira, jonka TSH-arvo on noussut yli viiterajan sekä koirat, jotka ovat TgAA positiivisia. Mikäli lähisukulaisella on todettu vajaatoiminta tai ALT, tulee kasvattajan tarkoin harkita yksilön käyttöä jalostukseen.

Eosinofiilinen suutulehdus (eosinofiilinen granulooma, EOG) on seurausta eosinofiilisten solujen aiheuttamasta tulehduksesta suun ja nielun limakalvolla. Siihen liittyy usein limakalvon haavautuminen ja arpikudosmuodostus. Muutoksia esiintyy tavallisesti kitalaessa, nielussa tai kielessä. EOG aiheuttaa mm. yskimistä, runsasta nieleskelyä ja haluttomuutta syödä. EOG:n syyt ovat epäselviä, mutta tutkimustulokset viittaavat siihen, että se olisi sisäsyntyinen, immunopatologinen tulehdus, millä on perinnöllinen tausta. Jokaisen basenjin omistajan tulisi säännöllisesti tarkistaa koiransa suun limakalvot. EOG:n yleisyydestä ei ole tarkkaa tietoa, koska lieviä tapauksia ei välttämättä edes huomata. EOG:n sairastuneita koiria ei saa käyttää jalostukseen.

Kystinuria on sairaus, jonka aiheuttamat vakavat oireet basenjilla on tiedostettu vasta viime vuosina. Kystinuria on seurausta munuaisten aineenvaihduntahäiriöstä. Kystiiniaminohappoa erittyy virtsaan normaalia enemmän, koska munuaistiehyet eivät pysty ottamaan sitä takaisin normaalisti. Geenivirhe liittyy ongelmaan takaisinotossa. Virtsan korkea kystiinipitoisuus johtaa sen krystallisoitumiseen ja virtsakivimuodostukseen. Kystiinikivet aiheuttavat virtsarakon tulehduksen ja pahimmillaan virtsaputken tukoksen, joka hoitamattomana voi johtaa kuolemaan. Kysymyksessä on synnynnäinen

sairaus, mutta oireet ilmaantuvat usein vasta 2-7 vuoden iässä. Geenivirheen periytymismallia basenjilla ei vielä tunneta. Kystinuriaan sairastuneita koiria ei saa käyttää jalostukseen. Mikäli lähisukulaisella on todettu kystinuria, tulee kasvattajan tarkoin harkita yksilön käyttöä jalostukseen.

Allergiat ovat suomalaisten basenjien terveyskyselyn perusteella melko yleinen ongelma. Basenjeilla esiintyy mm. ruoka-aineallergiaa, lääkeaineallergioita ja mahdollisesti myös atopiaa. Koirat voivat reagoivat iho- ja/tai mahasuolikanavan oireilla. Ihon kutina voi johtaa jatkuvaan varvasvälien nuolemiseen, joka voi puolestaan johtaa furunkuloosiin. Furunkuloosi tarkoittaa ihotulehdusta, joka kohdistuu revenneestä karvatupesta vapautuneita karvoja ja sarveisainetta vastaan. Karvatupen repeäminen voi johtua nuolemisesta, traumasta, karvatupen tulehduksesta tai sarveisaineen kertymisestä karvatupen sisälle. Allergiat vaikuttavat lisääntyvän niin koirilla kuin ihmisillä. Allergioiden huomioiminen jalostustyössä on kuitenkin hyvin tärkeää. Allergista yksilöä ei saa käyttää jalostukseen.

Napatyrää esiintyy basenjilla muita rotuja useammin. Napatyrässä vatsapeitteissä on reikä, minkä kautta vatsapaita, suolilieve ja/tai suolen osa voi työnnyä ihon alle. Basenjilla tyräaukko on yleensä pieni ja tyräpussi sisältää vain rasvakudosta, eikä yleensä vaadi kirurgista korjausta. Napatyrä ei vaikuta koiran mahdolliseen jalostuskäyttöön.

Nivustyrä on myös tavallisimmin synnynnäinen ja on seurausta normaalia väljemmästä nivuskanavan aukosta, minkä seurauksena suolilieve tai osa suolesta voi tyräytyä joko kanavaan tai ihon alle. Nivustyrä vaatii yleensä kirurgisen korjauksen. Nivustyrä on melko harvinainen rodussamme. Nivustyräistä koiraa ei saa käyttää jalostukseen.

Purentavikoja ja hammaspuutoksia esiintyy basenjilla jonkun verran. Kasvattajan tulisi ottaa tämä huomioon jalostussuunnitelmia tehdessä.

Krooninen suolistotulehdus (Immunoproliferative enteropathy, IPSID) on sairaus, joka johtaa suoliston imeytymishäiriöön. Oireet vaihtelevat, mutta tyypillisesti esiintyy kroonista ripulia, lihasten surkastumista ja painon laskua. Taudin periytymistä ei tunneta, mutta sairaus on mitä todennäköisimmin useamman geenin säätelemä. Myös ympäristötekijät vaikuttavat sairauden puhkeamiseen. Sairastuneiden yksilöiden, näiden jälkeläisten ja vanhempien käyttöä jalostukseen ei puolleta. Toistaiseksi Suomessa ei ole diagnostisoitu yhtään tapausta. Tautia on tavattu mm. Yhdysvalloissa.

Basenjilla on todettu harvinaisena myös haiman autoimmuunitulehdusta, joka tuhoaa haiman eksokriinisen osan ja johtaa puutteelliseen ravinnon imeytymiseen suolistosta ja laihtumiseen. Sairaaksi todettua yksilöä ei saa käyttää jalostukseen. Mikäli lähisukulaisella on todettu haimatulehdus, joka on johtanut vajaatoimintaan, tulee kasvattajan tarkoin harkita yksilön käyttöä jalostukseen.

Liiallista kuparin kertymistä maksasoluihin on silloin tällöin todettu myös basenjilla. Kuparin kertyminen voi aiheuttaa hyvin lieviä oireita, mutta jos kertyminen on voimakasta johtaa se vakavaan maksavaurioon ja eläimen kuolemaan. Oireina on syömättömyys, pahoinvointi, ripuli, keltaisuus ja apaattisuus. Sairaaksi todettua yksilöä ei saa käyttää jalostukseen. Mikäli lähisukulaisella on todettu maksarappeuma, joka on johtunut liiallisesta kuparin kertymisestä, tulee kasvattajan tarkoin harkita yksilön käyttöä jalostukseen.

Puryvaattikinaasin puutosta (hemolyyttinen anemia) on aikaisemmin esiintynyt basenjilla. Siinä veren punasolujen energiatasapaino on epänormaali, mikä johtaa niiden hajoamiseen. Oireina ovat anemia ja sen seurauksena väsymys ja heikentynyt yleiskunto. Sairaus on nykyään erittäin harvinainen. Sairaus on autosomaalisesti, resessiivisesti periytyvä. Siihen on geenitesti. Hemolyyttiseen anemiaan sairastuneiden yksilöiden jälkeläiset, vanhemmat ja pentue sisarukset on testattava DNA-testillä ennen jalostukseen käyttöä. Suomessa ei ole tavattu perinnöllistä hemolyyttistä anemiaa. Sairastuneita yksilöitä ei saa käyttää jalostukseen.

Lonkkaniveldysplasia on kasvuhäiriö, jossa lonkkamaljakko ja reisiluunpää ovat epänormaalisti kehittyneet. Lonkkaniveldysplasia on monigeeninen sairaus. Myös ympäristötekijät (esim. ruokinta) vaikuttavat muutosten kehittymiseen. Tauti on harvinainen basenjilla. Mikäli toisella osapuolella esiintyy lievää dysplasiaa (C/C-lonkat), olisi hyvä, että toisella osapuolella olisi terveet lonkat (tuloksena A tai B). Kasvattajan tulee tiedostaa riskit ja tarkoin harkita vakava asteiseen dysplasiaan sairastuneen yksilön jalostuskäyttöä. Suositeltavaa on, että basenjin lonkat kuvattaisiin yli 12 kk:n iässä.

Silmäsairaudet:

Silmäsairaudet todetaan virallisessa silmätarkastuksessa ja niiden osalta noudatetaan Suomen kennelliitto ry:n ohjeita.

PPM eli persistent pupillary membrane on kohtalaisen yleinen, mutta yleensä kliinisesti oireeton silmäsairaus, jossa sikiöaikaisen kalvon häviäminen on hidastunut tai puutteellinen. PPM on yleinen basenjilla. PPM:ssä silmään jää osa sikiöaikaisesta pupillia peittävästä kalvosta. Jäänteet kulkevat pupillin yli iriksestä irikseen (iris-iris PPM), iriksestä sarveiskalvon takapinnalle (iris-sarveiskalvo PPM), iriksestä linssin (iris-linssi PPM) etupinnalle. Pahimmillaan ne muodostavat kalvon etukammioon. Kudossäikeet katoavat monesti ennen kuin koira on 6 kuukauden ikäinen. PPM ei pahene iän mukaan ja se aiheuttaa erittäin harvoin tuntuva näön heikkenemistä. Jos iiriksen aukkoa peittää kalvo, on näkökyky heikentynyt. PPM voidaan todeta silmätarkastuksessa jo esim. 7 viikon iässä. PPM ei vaikuta koiran mahdolliseen jalostuskäyttöön. Mikäli toisella osapuolella on asteeltaan kohtalaista tai vakavaa PPM:ää, suositus on, että toisella osapuolella olisi terveet silmät.

PRA eli etenevä verkkokalvon surkastuminen on basenjilla esiintyvä perinnöllinen silmäsairaus, jota tunnetaan ainakin kahta eri tyyppiä, molemmat tunnetut taudit puhkeavat 4-10 vuoden iässä. Toiseen niistä on olemassa geenitesti ja sen aiheuttava geenivirhe on autosomaalinen, resessiivinen. Molemmat PRA:t voivat johtaa täydelliseen sokeutumiseen. Tauti voidaan todeta silmänpohjan tarkastuksessa, mutta vasta sen puhjettua. Basenjilla esiintyy myös nk. hyvänlaatuista verkkokalvon pigmentaatiota, joka voi näyttää samanlaiselta kuin PRA. Suomalaisilla basenjeilla on todettu yksittäisiä PRA- tapauksia. PRA:han sairastunutta yksilöä ei saa käyttää jalostukseen. PRA:han sairastuneen yksilön vanhempia ja jälkeläisiä ei suositella jalostukseen. Jalostukseen käytettävät koirat on testattava PRA geenitestillä. Kuolleen, ei geenitestatun, koiran pakastespermaa voidaan käyttää geenitestatulle puhtaalle nartulle. Perimältään kantajia ja perimältään sairaaksi todettuja koiria tulee käyttää vain perimältään terveeksi tutkitulle kumppanille. Mikäli koiran molemmat vanhemmat on geenitestattu puhtaksi, ei koiran testausta vaadita jalostuskäyttöä varten.

Kolobooma on synnynnäinen silmämunan kehityshäiriö. Basenjilla esiintyy nk. silmähermon kolobooma, joka ilmenee silmämunan pullistumana näköhermon alueella ja sitä pidetään

perinnöllisenä. Sen periytymistapaa ei vielä tunneta. Kolobooma voidaan yleensä todeta silmätarkastuksessa jo esim. 7 viikon iässä. Toistaiseksi Suomessa on todettu 2 tapautta. Koloboomaan sairastuneita koiria ei saa käyttää jalostukseen.

Harmaakaihi (HC) tarkoittaa silmän linssin sameutumista, jossa linssi menettää läpinäkyvyytensä. Tämä voi johtaa näön sokeutumiseen. Harmaakaihia esiintyy monta eri muotoa. Näistä osa on perinnöllisiä ja niiden periytymistapa voi olla toisistaan poikkeava. Basenjilla on kuvattu synnyynnäinen perinnöllinen muoto. Sairaus voidaan todeta silmätarkastuksessa esim. 7 viikon iässä. Toistaiseksi Suomessa on todettu yksi synnyynnäinen perinnöllinen harmaakaihitapaus. Perinnölliseen harmaakaihiin sairastuneita koiria ei saa käyttää jalostukseen.

Sarveiskalvon dystrofiaa esiintyy basenjilla jonkun verran. Dystrofiaan liittyviä rappeuma muutoksia voi olla sarveiskalvon epiteeli-, sidekudos tai endoteelikerroksessa. Epiteeliaalisen muodon oireet liittyvät pinnallisiin sarveiskalvon haavaumiin, jotka ovat toistuvia ja jotka voivat ilmaantua, missä iässä tahansa. Sidekudos (stromal) muodossa sarveiskalvoon kertyy rasvaa ja siihen liittyy harvoin klinisiä oireita. Muutokset voivat ilmaantua, missä iässä tahansa. Endoteliaalinen muoto aiheuttaa vakavimmat oireet. Sarveiskalvon sisäpintaa vuoraavat endoteelisolut säätelevät sarveiskalvon sidekudoskerroksen nestetasapainoa. Endoteelin rappeutuessa kehittyy sarveiskalvon pöhö, joka voi johtaa rakkulamuodostukseen ja sarveiskalvon haavaumiin. Tällä hetkellä eri muotojen mahdollista perinnöllistä taustaa ei tunneta basenjilla. Sairauden esiintymistä rodussa on syytä seurata ja mahdollinen jalostuskäytön rajaaminen perustuu viralliseen silmätarkastuslausuntoon.

4.3.2.1 Tutkimustuloksia

Taulukko 12. Vuosina 2005 - 2014 syntyneiden lonkkanivelen röntgenkuvaustulokset

Syntymävuosi	Pentuja	Tutkittu kpl	Tutkittu %	A	B	C	D	E
2005	70	7	10%	4	3	0	0	0
2006	79	8	10%	8	0	0	0	0
2007	71	9	13%	4	4	1	0	0
2008	100	5	5%	3	2	0	0	0
2009	85	3	4%	3	0	0	0	0
2010	55	5	9%	3	2	0	0	0
2011	65	4	6%	3	1	0	0	0
2012	58	0	0%	0	0	0	0	0
2013	78	0	0%	0	0	0	0	0
2014	61	0	0%	0	0	0	0	0
Yhteensä	722	41	6%	28	12	1	0	0

Taulukko 13. Vuosina 2005-2014 syntyneiden patellaluksaatiotutkimuslausunnot

Syntymävuosi	Pentuja	Tutkittu kpl	Tutkittu %	0	1	2	3	4
2005	70	0	0%	0	0	0	0	0
2006	79	2	3%	2	0	0	0	0
2007	71	4	6%	4	0	0	0	0
2008	100	6	6%	4	2	0	0	0
2009	85	4	5%	4	0	0	0	0
2010	55	2	4%	2	0	0	0	0
2011	65	4	6%	3	1	0	0	0
2012	58	3	5%	3	0	0	0	0
2013	78	2	3%	2	0	0	0	0
2014	61	0	0%	0	0	0	0	0
Yhteensä	722	27	4%	24	3	0	0	0

Taulukko 14. Vuosina 2005-2014 syntyneiden kyynernivelen röntgenkuvaustulokset

Syntymävuosi	Pentuja	Tutkittu kpl	Tutkittu %	0	1	2	3
2005	70	1	1%	1	0	0	0
2006	79	2	3%	2	0	0	0
2007	71	3	4%	3	0	0	0
2008	100	4	4%	4	0	0	0
2009	85	0	0%	0	0	0	0
2010	55	3	5%	2	1	0	0
2011	65	2	3%	2	0	0	0
2012	58	0	0%	0	0	0	0
2013	78	0	0%	0	0	0	0
2014	61	0	0%	0	0	0	0
Yhteensä	722	15	2%	14	1	0	0

Taulukko 15. Vuosina 2005-2014 syntyneiden silmätarkastustulokset v.2005-2014

Syntymävuosi	Pentuja	Tutkittu kpl	Tutkittu %	Terveitä*	Terveitä %	PPM**	Muu
2005	70	35	50%	12	34%	28	7
2006	79	34	43%	14	41%	23	10
2007	71	35	49%	8	23%	27	10
2008	100	46	46%	15	33%	33	13
2009	85	33	39%	8	24%	28	11
2010	55	30	55%	14	47%	18	11
2011	65	38	58%	18	47%	17	17
2012	58	22	38%	15	68%	7	4
2013	78	20	26%	10	50%	10	10
2014	61	0	0%	-	-	-	-
Yhteensä	722						

*Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia

** Membrana Pupillaris Persistens, todettu

4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt

Kuolinsyistä ei ole saatavissa yksityiskohtaista tietoa. Basenjin yleisimmät kuolinsyyt ovat tapaturmainen kuolema (tavallisesti auton alle jääminen) sekä ikääntymisen mukanaan tuomat rappeumasairaudet.

KoiraNetin kuolinsyytilaston mukaan basenjin keskimääräinen elinikä on 10 vuotta 2 kuukautta. KoiraNettiin ilmoitetuista kuolinsyistä yleisimmät ovat vanhuus (24 %) ja syöpäsairaudet (17 %). Nuorella iällä (alle 4- vuotiaana) kuolinsyy on ollut useimmiten tapaturma.

Taulukko 16. KoiraNetin kuolinsyytilasto vuonna 1988 - 2015 syntyneistä basenjeista (Lähde KoiraNet, 7.4.2016).

Kuolinsyy	Keskim. elinikä	Yhteensä
Hermostollinen sairaus	7 vuotta 1 kuukautta	3
Iho- ja korvasairaudet	5 vuotta 8 kuukautta	1
Kadonnut	0 vuotta 8 kuukautta	1
Kasvainsairaudet, syöpä	11 vuotta 9 kuukautta	24
Kuollut ilman sairauden diagnosointia	14 vuotta 1 kuukautta	3
Lopetus ilman sairauden diagnosointia	12 vuotta 2 kuukautta	5
Lopetus käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi	4 vuotta 7 kuukautta	7
Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus	10 vuotta 5 kuukautta	11
Muu sairaus, jota ei ole listalla	8 vuotta 9 kuukautta	17
Selkäsairaus	11 vuotta 5 kuukautta	1
Sisäeritysrauhasten sairaus	8 vuotta 7 kuukautta	4
Sydänsairaus	11 vuotta 4 kuukautta	5
Tapaturma tai liikennevahinko	3 vuotta 1 kuukautta	13
Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	14 vuotta 8 kuukautta	37
Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus	6 vuotta 5 kuukautta	1
Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu	9 vuotta 2 kuukautta	21
Kaikki yhteensä	10 vuotta 2 kuukautta	154

4.3.4 Lisääntyminen

Keskimääräinen pentuekoko

Basenjin keskimääräinen pentuekoko on noin 5 pentua per pentue (2014 laskennallinen pentuekoko 5,2).

Taulukko 17. Pentuekoko 2005 -2014

Vuosi	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Pentuekoko	5,2	4,2	4,6	4,1	4,6	4,6	4,3	4,8	4,4	4,5

Astumisvaikeudet

Pieni osa uroksista ei astu. Usein se liittyy nuoruuden osaamattomuuteen ja häviää iän myötä.

Tiinehtymisvaikeudet

Pieni osa nartuista jää tyhjäksi.

Synnytysongelmat

Ongelmia esiintyy erittäin harvoin.

Pentujen hoitamiseen liittyvät ongelmat nartuilla

Ongelmia esiintyy erittäin harvoin.

Pentukuolleisuus

Pentuja kuolee harvoin. Viimeisen 10 vuoden aikana tietoon on tullut 0-2 neonataalikauden aikana kuollutta pentua vuodessa.

Synnyttäiset viat ja epämuodostumat

Synnyttäiset epämuodostumat ovat harvinaisia basenjilla. Silloin tällöin todetaan huulihalkiota, kitalakihalkiota, exenkefaliaa, vesipäätä tai vatsapeitteiden avannetta. Edellä mainituilla on todennäköisesti perinnöllinen tausta.

4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Ulkomuotoon liittyvät anatomiset piirteet, jotka altistavat rodun yksilöt sairauksille tai lisääntymis- ja hyvinvointiongelmille

Ei esiinny basenjilla.

4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä

Keskeisimmät ongelmakohdat

Merkittävin ongelma on epilepsia. Jokaisen koiran sukutaulussa esiintyy epilepsiaan sairastuneen koiran sukulaisia. Epilepsiariski rajoittaa merkittävästi jalostusvalintoja. Kilpirauhastulehdusta (ALT) esiintyy basenjilla useita muita rotuja enemmän ja sen esiintymistä pyritään vähentämään.

Ongelmien mahdollisia syitä

Basenjin perimä.

4.4. Ulkomuoto

4.4.1 Rotumääritelmä

Basenji (Basenji)

Ryhmä: 5. FCI:n numero 43. Hyväksytty FCI 25.11.1999, SKL-FKK 23.2.2001

Alkuperämaa: Keski-Afrikka

Vastuumaa: Iso-Britannia

KÄYTTÖTARKOITUS: Metsästys- ja seurakoira.

YLEISVAIKUTELMA: Kevytrakenteinen ja kevytluustoinen, aristokraattisen näköinen koira. Korkea raajainen rungon pituuteen verrattuna, aina ryhdikäs, valpas ja älykäs. Pystykorvainen, ryppyotsainen pää on ylväästi pystyssä ja niska kauniisti kaareva. Syvä rintakehä; vatsaviiva kohoaa selvästi erottuvaan vyötäröön; häntä on tiiviisti kiertynyt. Gasellimaisen viehättävä ja sopusuhtainen koira.

TÄRKEITÄ MITTASUHITEITA: Etäisyys otsapenkereestä niskakyhmyyn on hieman suurempi kuin otsapenkereestä kirsuun.

KÄYTTÄYTYMINEN / LUONNE: Haukkumaton, muttei mykkä. Rodun oma erityinen ääntely muistuttaa naurun ja jodlauksen sekoitusta. Kaikin tavoin huomattavan siisti. Älykäs ja itsenäinen, kuitenkin omistajaansa kiintyvä ja valpas. Voi olla vieraita kohtaan pidättyväinen.

PÄÄ: Kun korvat ovat pystyssä on otsassa runsaasti ohuita ryppyjä, sivurypyt ovat toivottavat, eivät kuitenkaan niin runsaina, että muodostuu löysää leuanalusnahkaa. Rypyt ovat pennuilla selvemmät kuin aikuisilla, kolmivärisillä varjostuksen puuttuessa vähemmän selvät.

KALLO-OSA: Tasainen, kauniisti meislautunut ja keskileveä, kapenee kirsua kohti. Kallon sivut kapenevat tasaisesti suupieliä kohti, jolloin posket näyttävät kuivilta.

OTSAPENGER: Vähäinen.

KIRSU: Mieluiten musta.

LEUAT / HAMPAAT / PURENTA: Leuat ovat vahvat. Täydellinen ja säännöllinen leikkaava purenta, jossa yläetuhampaat peittävät tiiviisti aläetuhampaat ja ovat kohtisuorassa leukoihin nähden.

SILMÄT: Tummat, mantelinmuotoiset ja vinoasentoiset. Ilme on etäinen ja jokseenkin salaperäinen.

KORVAT: Pienet, teräväkärkiset, pystyt ja hieman eteenpäin kallistuneet, ohuet ja ylös kiinnittyneet; korvan kärki on lähempänä kallon keskikohtaa kuin korvan tyven ulkoreunaa.

KAULA: Pitkä ja vahva olematta paksu, kauniisti kaareva, kurkun tyvestä hieman täyteläinen ja muodostaa niskaa korostavan jalon kaaren. Kaula on kauniisti lapoihin liittyvä, joten pää on ylväästi pystyssä.

RUNKO: Sopusuhtainen.

SELKÄ: Lyhyt ja tasainen.

LANNE: Lyhyt.

RINTAKEHÄ: Syvä ja poikkileikkaukseltaan soikea. Kylkiluut ovat selvästi kaarevat.

ALALINJA JA VATSA: Vatsaviiva kohoaa selvästi erottuvaan vyötäröön.

HÄNTÄ: Ylös kiinnittynyt, pakaroiden kaari ulottuu hännän kiinnityskohdan taakse antaen takaraajoille lisää ulottuvuutta. Häntä kiertyy tiiviisti selkärangan päälle lähelle reittä muodostaen yksin- tai kaksinkertaisen kierteen.

RAAJAT

ETURAAJAT

YLEISVAIKUTELMA: Eturaajat ovat suorat ja kevytluiset. Niiden muodostama linja on edestä katsottuna pystysuora, jolloin eturinta on keskileveä.

LAVAT: Viistot, taakse sijoittuneet ja lihaksikkaat, eivät kuitenkaan liioitellut.

KYYNÄRPÄÄT: Tiiviisti rintakehän myötäiset. Edestä katsottuna kyynärpäät ovat samassa linjassa kylkiluiden kanssa.

KYYNÄRVARRET: Erittäin pitkät.

RANTEET: Joustavat.

VÄLIKÄMMENET: Pitkät ja suorat.

KÄPÄLÄT: Pienet, kapeat ja tiiviit. Päkiät ovat korkeat, varpaat selvästi kaareutuvat ja kynnet lyhyet.

TAKARAAJAT

YLEISVAIKUTELMA: Takaraajat ovat vahvat ja lihaksikkaat.

POLVET: Kohtuullisesti kulmautuneet.

SÄÄRET: Pitkät.

KINTEREET: Matalat, eivät sisä- eivätkä ulkokierteiset.

KÄPÄLÄT: Kuten etukäpälät.

LIIKKEET: Raajat liikkuvat suoraan eteenpäin ripein, pitkin, väsymättömin ja vauhdikkain askelin.

NAHKA: Hyvin joustava.

KARVAPEITE

KARVA: Lyhyttä, sileää, pinnanmyötäistä ja erittäin hienolaatuista.

VÄRI: Puhdas mustavalkoinen; punavalkoinen; mustavalkoinen, jossa parkinruskea maski ja merkit silmien yläpuolella; musta; parkinruskea-valkoinen; juovikas (brindle): punaisella pohjalla mustia juovia, mitä selvemmin juovat erottuvat, sen parempi. Valkoista tulisi olla kädessä, rinnassa ja hännänpäässä. Piirto, valkoiset raajat ja kaulus ovat hyväksytyt.

KOKO JA PAINO

SÄKÄKORKEUS: Ihannesäkäkorkeus uroksilla 43 cm ja nartuilla 40 cm.

PAINO: Ihannepaino uroksilla 11 kg ja nartuilla 9,5 kg.

VIRHEET: Kaikki poikkeamat edellämainituista kohdista luetaan virheiksi suhteutettuna virheen vakavuuteen.

HUOM. Uroksilla tulee olla kaksi normaalisti kehittyntä kivistä täysin laskeutuneina kivespussiin.

4.4.2 Näyttelyt ja jalostustarkastukset

Rodun koirien näyttelykäynnit

Basenjeja käy näyttelyissä aktiivisesti, joskin näyttelykäyntien määrä on aavistuksen verran laskenut viime vuosina. Jaetuimmat laatuarvostelut näyttelyissä ovat olleet "erinomainen" ja "erittäin hyvä".

Vuosittain Suomessa ja suomalaisten omistuksessa olevia basenjeja valioituu toistakymmentä. Esimerkiksi vuonna 2014 Suomen muotovalion arvo myönnettiin 14 koiralle ja vuonna 2013 20 koiralle.

Taulukko 18. Näyttelykäynnit ja laatuarvosanojen jakautuminen 2005 - 2014

Laatuarvosana Vuosi	ERI	EH	H	T	Tuloksia yhteensä
2005	72 %	23 %	4 %	0 %	810
2006	71 %	24 %	5 %	0 %	806
2007	55 %	38 %	6 %	0 %	789
2008	67 %	25 %	6 %	1 %	823
2009	66 %	26 %	6 %	0 %	940
2010	74 %	21 %	4 %	1 %	886
2011	77 %	18 %	3 %	0 %	898
2012	79 %	18 %	2 %	0 %	763
2013	84 %	14 %	1 %	0 %	728
2014	82 %	16 %	1 %	0 %	689

Rodun koirien jalostustarkastukset

Jalostustarkastuksia on järjestetty yksittäisille koirille, jotka syystä tai toisesta eivät ole osallistuneet viralliseen näyttelyyn tai omaavat jonkin sellaisen ulkomuodollisen vian, minkä takia näyttelyssä palkintosija ei riitä JTO:n edellyttämiin jalostuskriteereihin. Näitä koiria on kuitenkin haluttu käyttää jalostukseen, joko kasvattaja itse vahvistaakseen omaa jalostussuunnitelmaansa ja -linjaansa tai koirat ovat esim. Avongara- taustaisia, joita halutaan laajentamaan geenipohjaa.

Vuonna 2009 otettiin käyttöön yksityiskohtainen jalostustarkastuslomake, joka suunniteltiin nimenomaan basenjille. Lomake täytetään rastittamalla sopivin vaihtoehto ja ideana on, että mitä

enemmän on rasteja lomakkeen vasemmassa reunassa olevissa ruuduissa, sitä paremmin yksilö vastaa rotumääritelmää. Lomake on käytön myötä vielä hieman elänyt, ollen nyt hyvin tarkoitukseensa sopiva.

Koiria on syyskuuhun 2015 mennessä tarkastettu vain 9 kpl, joten pienen otannan perusteella ei voi tehdä luotettavia johtopäätöksiä rodun tasosta.

4.4.3 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus

Suomalaisten basenjen ulkomuoto on säilynyt melko korkeatasoisena, joskin viime vuosien aikana on tapahtunut hajontaa. Tämä johtuu ennen kaikkea lisääntyneestä erilinjaisten koirien jalostuskäytöstä. Basenji on perusrakenteeltaan terve koira, eikä ylilyönnejä ulkomuodon suhteen ole juurikaan esiintynyt. Linjasiitoksen käyttäminen kasvatustyössä on vähentynyt, mikä on johtanut suurempaan vaihteluun. Myös Avongara-basenjen käyttäminen on vaikuttanut basenjen kokoon ja tyyppiin.

4.4.4 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista

Keskeisimmät ongelmakohdat

Rodun merkittävimmät ulkomuodolliset ongelmat ovat:

- Huono etuosan rakenne: pystyt lavat ja lyhyet, pystyt olkavarret
- Epätasapainoinen rakenne
- Huonot ylälinjat ja hännän kiinnitykset
- Litteät käpälät ja taipuneet välikämmenet

Pienempiä ulkomuodollisia huolenaiheita ovat:

- Erittäin runsas (>50 %) valkoisen määrä
- Pitkät, kapeat päät, vaaleat silmät ja kookkaat korvat
- Huonosti kehittyneet pakarat
- Liian pieni tai suuri koko

Ongelmien mahdollisia syitä

Suuri koko, pitkät kapeat päät ja kookkaat korvat ovat tyypillisiä Avongara-taustaisille basenjeille. Suuria korvia ja vaaleita silmiä esiintyy usein myös ulkomaisissa linjoissa. Huono etuosan rakenne, voimakkaasti taipuneet välikämmenet ja niukat takakulmaukset ovat kehittyneet länsimaissa tapahtuneen jalostuksen seurauksena.

5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA

Rodun edellisen jalostuksen tavoiteohjelman voimassaolokausi

Suomen Basenjit ry:n edellinen jalostuksen tavoiteohjelma hyväksyttiin yhdistyksen kevätkokouksessa 28.2.2009 ja astui Suomen Kennelliiton jalostustieteellisen toimikunnan hyväksynnän jälkeen voimaan 1.1.2010.

Rodun ensimmäisen tavoiteohjelman voimassaolokausi

Basenjien ensimmäinen jalostuksen tavoiteohjelma hyväksyttiin Suomen Basenjikerho – Finnish Basenji Club ry:n syyskokouksessa 16.10.2005 ja Suomen Kennelliiton jalostustieteellisen toimikunnan kokouksessa 26.9.2006. Tavoiteohjelma oli voimassa 1.1.2010 saakka

5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso

Taulukko 19. Eniten käytettyjen urosten ensimmäisen ja toisen polven jälkeläiset

#	Uros	Synt. vuosi	Pennut				Terveystulokset, silmät			
			Pentueet	Yhteensä	Vuoden aikana	Toisessa polvessa	Tutkittu	Sairas	Tutkittu %	Sairas %
1	FI MVA JV-09 PMV-09 PMJV-09 KIMWITU'S DUKE E.	2008	3	17	0	3	11	3	65%	27%
2	DHARIAN'S SWEET DETERMINATION	2005	3	16	0	8	4	1	25%	25%
3	FI MVA ZAHLEKA MY OWN WAY	2009	3	15	0	5	7	1	47%	14%
4	PERRADA UNICAN GURU THE GREAT	2011	3	15	10		0	0	0%	*
5	FI MVA EE MVA KLASSIC'S DAYDREAM BELIEVER	2007	3	15	5	4	7	7	47%	100%
6	C.I.B POHJ MVA FIN MVA SE MVA NO MVA EE MVA RU MVA EEV-09 RKFV-07 VV-14 BULLDOBAS NO REGRETS	2005	4	14	0	35	8	4	57%	50%
7	FI MVA EE MVA HeVW-14 HANISHAN GAME HUNTER	2005	3	13	0	5	5	5	38%	100%
8	C.I.B FI MVA DK MVA EE MVA EEJV-09 ANKHU BAROOS AT BULLDOBAS	2007	4	12	0	4	4	2	33%	50%
9	FI KVA-M FI KVA-R FI MVA SONBAR'S TOM TERRIFIC FOR AJIBU	2007	2	11	0	8	7	5	64%	71%
10	PMJV-13 HANISHAN WINNER TAKES IT ALL	2012	2	11	11		0	0	0%	*
11	KANIBARU LAMBADA KAOMA	2008	2	10	0		0	0	0%	*
12	FIN MVA DARK SKIES CATCHER IN THE RYE	2005	3	8	0	6	2	1	25%	50%
13	MZALIA BOY FROM OZ	2008	2	8	5	2	3	1	38%	33%
14	FI MVA EE MVA HeJW-11 HI-LITE HOT ROD	2010	1	7	0	3	2	0	29%	0%
15	FI MVA HANISHAN QUIET ZONE	2008	1	7	0	6	6	2	86%	33%
16	FI MVA SHARABA LOVEJOY	2007	1	7	0		3	2	43%	67%
17	C.I.B FI MVA SE MVA BALTV-09 STERNHIMMELS JOUR ET NUIT	2007	1	7	0		0	0	0%	*
18	VDH JCH OLD LEGEND'S DOJO-HOSHI	2007	1	7	0	6	2	1	29%	50%
19	PERRADA UNICAN FLY OVER ARCHIPELAGO	2009	2	7	0	4	1	1	14%	100%
20	SENJISFINX NATANIEL	2010	1	7	0		0	0	0%	*

Esitetyssä jalostustilastossa 2005 - 2014 aikana käytettyjen urosten listalla esiintyvien koirien osalta basenjen jalostuskäytölle asetetut kriteerit terveystestauksen osalta ovat olleet voimassa ja aikajaksolla myös tiukentuneet. Lähestulkoon kaikkiin yhdistelmiin kasvattajat hakivat lupaa jalostustoimikunnalta. Jälkeläisten osalta terveystutkimuksia on tehty lähinnä vain niille, joille on suunniteltu jalostuskäyttöä. Taulukossa esitetyissä silmätarkastustuloksissa valtaosalla sairasdiagnoosin saaneista kyseessä on lievä PPM.

5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen

Tavoite	Toimenpide	Tulos
Tehollisen populaatiokoon kasvattaminen	Rajoitettu jälkeläismäärä: 5% rekisteröidyistä pennuista	Tehollinen populaatiokoko ja geneettinen monimuotoisuus lisääntyvät ajan myötä. Edistystä on tapahtunut, koska sellaisia koiria, jotka eivät täytä 5 % sääntöä, ei ole hyväksytty eikä käytetty jalostukseen
Terveystutkimusten lisääminen	Jalostukseen käytettävät koirat tutkitaan	Tarkastelujakso on liian lyhyt johtopäätösten tekemiseksi, mutta ALT:n esiintyminen vähenee ajan myötä, koska kaikki jalostukseen käytettävät koirat testataan. Sairastuneiden koirien määrä ei ole lisääntynyt ja on pysynyt alhaisena
Luonteiden parantaminen	Kasvattajien jalostusvalinnat	On parantunut jonkin verran
Yhtenäinen rotutyypipi	Kasvattajien jalostusvalinnat	Avongarataustaiset koirat ovat laajentaneet jalostuspohjaa, mutta tuoneet omat piirteensä rakenteeseen, mutta eivät toistaiseksi muuttaneet rotutyypipiä merkittävästi.
Tyypillinen ulkomuoto	Kasvattajien jalostusvalinnat	On pääosin säilynyt

Jalostuksen ulkopuolelle jäävien koirien osuus

Pentueista käytetään jalostukseen tyypillisesti 1-2 koiraa, minkä seurauksena koiramäärä pysyy kohtalaisen vakiona. Vuosittain Suomeen tuodaan narttuja ja uroksia jalostuskäyttöön sekä käytetään ulkomaista pakastespermaa.

Jalostussuositusten ja PEVISAn ajantasaisuuden arviointi

Basenji ei kuulu PEVISA-ohjelmaan.

6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1 Jalostuksen tavoitteet

Jalostuspohja

Jalostuspohjan laajentamiseksi on suositeltavaa, että jalostukseen käytettävät yksilöt ovat mahdollisimman erisukuisia keskenään ja sen laajentamiseksi on tärkeää käyttää jalostukseen myös ulkomaisia koiria. Kasvattajan olisi tällöin pyrittävä selvittämään mahdollisimman tarkasti käytettävien koirien taustat.

Urosten ja narttujen jälkeläisten määrää on hyvä rajoittaa myös tulevaisuudessa. Jatkossa on hyvä seurata tarkemmin myös toisen ja kolmannen polven jälkeläisten määrää.

Käyttäytyminen ja luonne

Rotumääritelmän mukaisesti basenji on älykäs, itsenäinen, omistajaansa kiintyvä ja valpas. Basenjilla on voimakas reviirivietti ja se on muita koiria kohtaan dominoiva. Vieraita ihmisiä kohtaan basenji on usein pidättyvä. On toivottavaa, että basenji muuttuu jalostus- ja kasvatustyön myötä avoimemmaksi ja sosiaalisemmaksi. Luonteeseen tulee jalostusvalintoja tehdessä kiinnittää huomiota, jotta basenji säilyttäisi suosionsa seurakoirana ja monipuolisena harrastuskoirana. Arkoja ja ihmisille aggressiivisia koiria ei saa käyttää jalostukseen.

Käyttöominaisuudet

Basenji on rotumääritelmän mukaan metsästys- ja seurakoira mutta nykyään lähes yksinomaan seurakoira, jonka kanssa harrastetaan näyttelyitä, vinttikoirien maasto- ja ratakokeita sekä agilityä. Basenji sopii erinomaisesti sellaisiin lajeihin, joissa se voi hyödyntää luontaista metsästysvaistoaan, ketteryyttään ja nopeuttaan.

Terveys ja lisääntyminen

Tavoitteena on pitkäikäinen ja terve koira. Perinnölliset sairaudet ovat merkittävä uhka rodun säilymiselle. Koska osa sairauksista ilmenee vasta vanhemmalla iällä, on suositeltavaa, että uroksia käytettäisiin jalostukseen myös vanhempana. Epilepsian esiintyminen rajoittaa merkittävästi jalostusvalintoja. On tärkeää, että kasvattajat ymmärtävät hyvän terveyden merkityksen. Kaikkien jalostustoimikunnan suosittelemien yhdistelmien tulee täyttää kohdassa 6.2 -6.3 esitetyt vaatimukset.

Ulkomuoto

Tavoitteena on, että yhtenäinen rotutyypin säilyy riippumatta koiran käyttötarkoituksesta, jotta rotutyypin jakautuminen ei kaventaisi jalostuspohjaa entisestään. Nykypäivänä maasto- ja ratajuoksussa menestyvät koirat ovat ulkomuodollisesti hyviä eikä erillistä ns. käyttölinjaa ole syntynyt.

Ulkomuodollisesti tärkeää on säilyttää rotumääritelmän mukainen korkearaajainen, gasellimainen tyyppi. Neliömäinen rakenne yhdistettynä hyvään ryhtiin ja selkälinjaan sekä korkeaan hännänkiinnitykseen on basenjille tyypillinen. Basenjin tulisi liikkua tasapainoisesti ja kevyesti. Oikeamuotoinen pää ryppyineen ja tummine, mantelinmuotoisine silmineen luo rodunomaisen ilmeen. Kokoon tulee kiinnittää huomioita, mutta se on vähemmän tärkeää kuin oikea tyyppi ja rakenne. Valkoisten merkkien koko on vähemmän tärkeää kuin edellä mainitut seikat, mutta valkoisen osuus värityksessä tulisi olla selvästi pienempi kuin muun värityksen.

6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

Suositukset jalostukseen käytettävien koirien ja yhdistelmien ominaisuuksista

Useimmat basenjilla esiintyvät sairaudet puhkeavat keski-ässä tai sen jälkeen. Siksi tavoite on, että jalostukseen käytettävien koirien keskimääräinen ikä on yli 3 vuotta. Sairauksien mahdollinen myöhäinen puhkeaminen tekee myös jalostuskoirien toistuvan tutkimisen tärkeäksi. Nuoren koiran tutkiminen ja terveeksi toteaminen ei riitä. Suositeltavaa on, että jalostukseen käytettävät koirat tutkittaisiin useamman kerran elämänsä aikana. Vanhempien yli 10-vuotiaiden terveiden urosten käyttöä pyritään edistämään.

Suomen Basenjit – Finnish Basenjis ry:n pentuvälitykseen hyväksytään ainoastaan jalostustoimikunnan käsittelemät JTO:n vaatimukset täyttävien yhdistelmien jälkeläiset. Jotta toimikunta suosittelisi yhdistelmää, on anomuksen saavuttava jalostustoimikunnalle niin, että se ehditään käsitellä ennen mahdollista astutusta (käsittelyaika on 2 viikkoa, jos kaikki tarvittavat tiedot ja vaadittavat tutkimustulokset on lähetetty toimikunnalle). Tutkimustuloksien raporteista riittää kopiot tai skannatut versiot. Anottujen koirien tulee täyttää liitteessä olevat kriteerit niin anomis- että astutushetkellä. Jotta kasvattajan pentue pääsee Suomen Basenjit ry:n pentuvälitykseen, täytyy kasvattajan kaikkien saman jalostuskauden pentueiden täyttää JTO:ssa mainitut kriteerit. Jalostustoimikunnan suositus on voimassa kahdeksan (8) kuukautta suosituksen antopäivästä.

Yhdistelmille, jotka eivät täytä alla mainittuja vaatimuksia, voidaan anoa poikkeuslupaa perusteluineen. Jalostustoimikunta käsittelee jokaisen poikkeuslupan tapauskohtaisesti ja esittelee anottut poikkeusluvut perusteluineen hallitukselle. Poikkeuslupa voidaan myöntää erityisen painavasta syystä ja sen myöntää hallitus. Myönnetyt poikkeusluvut ja niiden perusteet julkaistaan basenjilehdessä.

6.2.1 Jälkeläismäärä, sukulaisuusaste ja ikä

- Yksittäisen koiran jälkeläismäärä ei saa ylittää 5 % rodun populaation yhden sukupolven (5 vuotta) jaksolla Suomessa syntyneistä pennuista ilman erityisen painavaa syytä. Koiran jälkeläismäärä lasketaan siihen mennessä syntyneistä jälkeläisistä.
- Yhdistelmien sukusiitosaste viidellä sukupolvella laskettuna ei saa ylittää 6,25 % ilman erityisen painavaa syytä.
- Uusintayhdistelmiä ei suositella ilman erityisen painavaa syytä.
- Jalostukseen käytettävien koirien sukupolvien väli tulee olla keskimäärin kolme vuotta tai enemmän.
- Jalostukseen käytettävien koirien tulee olla vähintään 24 kk vanhoja. Käytettäessä narttua ensimmäistä kertaa jalostukseen, se ei saa astutushetkellä olla täyttänyt kuutta (6) vuotta. Mikäli yli 8 -vuotiaalle nartulle suunnitellaan pentuja, noudatetaan Suomen Kennelliitto ry:n vaatimuksia, jotka liittyvät pentujen rekisteröintiin.

6.2.2 Luonne

- Arkoja tai ihmisille aggressiivisia yksilöitä ei saa käyttää jalostukseen.

6.2.3 Terveys

6.2.3.1 Fanconin syndrooma

- Perimältään sairasta narttua ei saa käyttää jalostukseen.
- Mikäli koiran molemmat vanhemmat on geenitestattu puhtaiksi, ei koiran testausta vaadita jalostuskäyttöä varten.
- Jalostukseen käytettävien koirien on oltava Fanconin syndrooman osalta geenitestattu niin, että perimältään kantajaa ja perimältään sairaaksi todettua koiraa käytetään vain perimältään terveeksi tutkitulle kumppanille.
- Jos narttu on geenitestissä puhdas sen kumppani voi olla geenitestaamaton.
- Kuolleen, ei geenitestatun, koiran pakastespermaa voidaan käyttää geenitestatulle puhtaalle nartulle.

6.2.3.2 Epilepsia

- Idiopaattiseen epilepsiaan sairastunutta yksilöä, sen vanhempia, jälkeläisiä sekä pentuesisaruksia ei saa käyttää jalostukseen.

6.2.3.3 Kilpirauhasen tulehdus (ALT) ja vajaatoiminta

- Yhdistelmän vanhempien on oltava kilpirauhastestattu (T4 tai vT4, TSH ja TgAA). Tutkimustulokset ovat voimassa 24 kk näytteenotto hetkestä.
- Sairastuneita koiria, joilla TSH on yli viitearvon, ja yksilöitä, jotka ovat TgAA - positiivisia ei saa käyttää jalostukseen.
- Urosta voidaan käyttää jalostukseen ilman uutta testausta, jos se on testattu 10 vuoden iässä hyväksyttävien tuloksin.

6.2.3.4 Eosinofiilinen suutulehdus

- Eosinofiiliseen suutulehdukseen (eosinofiilinen granulooma, EOG) sairastuneita koiria ei saa käyttää jalostukseen.

6.2.3.5 Allergia

- Allergista yksilöä ei saa käyttää jalostukseen.

6.2.3.6 Nivystyrä

- Nivustyristä koiraa ei saa käyttää jalostukseen.

6.2.3.7 Krooninen suolistotulehdus, haiman vajaatoiminta ja liiallisen kuparin aiheuttama maksarappeuma

- Krooniseen suolistotulehdukseen (IPSID), haiman vajaatoimintaan ja liiallisen kuparin aiheuttamaan maksarappeumaan sairastuneiden yksilöiden käyttöä jalostukseen ei suositella. IPSID:iin sairastuneiden jälkeläisiä ja vanhempia ei saa käyttää jalostukseen.

6.2.3.8 Puryvaattikinaasin puutoksen aiheuttama hemolyyttinen anemia

- Puryvaattikinaasin puutoksen aiheuttamaan hemolyyttiseen anemiaan sairastuneiden yksilöiden jälkeläiset, vanhemmat ja pentuesisarukset on testattava geenitestillä ennen

jalostukseen käyttöä niin, että perimältään kantajaa ja perimältään sairaaksi todettua koiraa käytetään vain perimältään terveeksi tutkitulle kumppanille.

- Sairastuneita yksilöitä ei saa käyttää jalostukseen.

6.2.3.9 Lonkkaniveldysplasia

- Mikäli toisella osapuolella on lonkkaniveldysplasia (C tai D) saa sitä käyttää jalostukseen vain, jos toisella osapuolella on terveet lonkat (A tai B).

6.2.3.10 Silmäsairaudet

- Jalostukseen käytettävillä koirilla on oltava voimassa oleva virallinen silmätarkastustulos ja ne on testattu PRA - geenitestillä (PRA-BJ1).
- Alle 5 vuotiaan koiran virallinen silmätarkastus on voimassa 5 vuoden ikään asti.
- Yli 5 vuotiaan koiran virallinen silmätarkastus on voimassa 24 kuukautta.
- Urosta voidaan käyttää jalostukseen ilman uutta silmätarkastusta, jos se on testattu 10 vuoden iässä hyväksyttävien tuloksin.
- PRA:n kaksi eri muotoa.
 - I. PRA: han (PRA- geenitestissä kantaja tai puhdas) sairastunutta yksilöä ei saa käyttää jalostukseen. PRA: han sairastuneen yksilön vanhempia ja jälkeläisiä ei suositella jalostukseen.
 - II. Mikäli koiran molemmat vanhemmat on geenitestattu puhtaiksi, ei koiran testausta vaadita jalostuskäyttöä varten.
 - III. Jalostukseen käytettävien koirien on oltava PRA: n osalta geenitestattu niin, että perimältään kantajaa ja perimältään sairaaksi todettua koiraa käytetään vain perimältään terveeksi tutkitulle kumppanille.
 - IV. Kuolleen, ei geenitestatun, koiran pakastespermaa voidaan käyttää geenitestatulle puhtaalle nartulle.
 - V. Jos narttu on geenitestissä puhdas sen kumppani voi olla geenitestaamaton.
- Mikäli koiralla on asteeltaan kohtalaista tai vakavaa PPM:ää, suositellaan, että toisella osapuolella olisi terveet silmät.
- Koloboomaan sairastuneita yksilöitä ei saa käyttää jalostukseen.
- Perinnölliseen harmaakaihiin sairastuneita yksilöitä ei saa käyttää jalostukseen.

6.2.3.11 Kystinuria

- Kystinuriaan sairastuneita yksilöitä ei saa käyttää jalostukseen.

6.2.3.12 Rakenne

- Jalostukseen käytettävillä koirilla tulee olla näyttelytulos (vähintään EH) virallisesta luokasta. Vaihtoehtoisesti niiden on oltava jalostustarkastettuja ja hyväksytyt jalostukseen.

6.3 Rotujärjestön toimenpiteet

Rotujärjestö pyrkii saavuttamaan asetetut tavoitteet seuraavin keinoin:

- järjestämällä kasvattajatapaamisia, joissa pohditaan rodun tilannetta ja vaihdetaan tietoa kasvattajien kesken
- keräämällä tietoa kyselyiden avulla koirien terveydestä, luonteesta ja lisääntymisestä
- keräämällä tietoa luonteista luonnetestien ja MH -luonnekuvausten avulla
- järjestämällä jalostustarkastuksia ja ulkomuototuomareiden koulutusta
- jalostustarkastuksien avulla löytämään uusia jalostuskelpoisia koiria siitoskäyttöön
- tiedottamalla kasvattavia ja rodunharrastajia urosten jälkeläismääristä ja toisen polven jälkeläismääristä ja jalostukseen eniten käytettyjen koirien sukulaisuussuhteista
- seuraamalla populaation kehitystä, tiedottamalla jalostussuosituksista ja julkaisemalla asiassa hyödyllistä materiaalia jäsenlehdessä ja yhdistyksen kotisivuilla

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

Rodun jalostuksen suurimmat uhat ja mahdollisuudet

Basenjin jalostuksen suurimmat uhat liittyvät terveyteen ja lähinnä epilepsiaan sairastuvien koirien määrän lisääntymiseen.

Varautuminen ongelmiin

Pelkääntäen jalostusvalinnoin on epilepsian vähentäminen vaikeaa. Suomen Basenjit ry:ssä tarvitaan avointa keskustelua ja hyvää tiedon jakamista, jotta meillä tulevaisuudessakin olisi terve, pitkäikäinen, hyväluonteinen, kaunis ja monikäyttöinen basenji.

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Alla on listattu vuosittaista toimintaa täydentävät tehtävät ja projektit.

Vuosi	Tehtävä tai projekti
2016	Otetaan uusi jalostuksen tavoiteohjelma käyttöön Luodaan nettipohjainen kaavake epilepsiaan sairastuneiden koirien tietojen keräämiseksi Luodaan nettipohjainen kaavake kevätkohtauksen saaneiden basenjin tietojen keräämiseksi Edistetään vanhempien urosten käyttöä jalostuksessa Tehostetaan viestintää jäsenistölle luomalla uusi nopea tiedotuskanava
2017	Kasvattajapäivät
2018	Luonnekysely, laaditaan käyttäytymisen ihanneprofiili
2019	Kasvattajapäivät
2020	Terveyskysely kasvattajille

JTO:n ja PEVISAn vaikutuksen seuraaminen

JTO:n vaikutuksia seurataan terveystutkimuksia tilastoimalla ja analysoimalla sekä terveystutkimuksilla.

7. LÄHTEET

Cole, Robert, 1987: The Basenji Stacked and Moving. Cole Book.

Ford, Elspet, 1993: The Complete Basenji. Ringpress Books.

Tudor-Williams, Veronica, 1976: Basenjjs The Barkless dogs of Central Africa. David & Charles.

Suomen Basenjit – Finnish Basenjjs ry:n lehdet, vuosikirja, nettisivut, kasvattajapäivät ja tilastot.

Basenji Club of America, Basenji Health Information www.basenji.org/health.htm

Orthopedic Foundation for Animals (OFA) www.offa.org

Michigan state university, diagnostisen laboratorion Internetsivut, <https://animalhealth.msu.edu>

Mäki, Katariina, 2015: Populaatiorakenne ja jalostuspohja. Tehollinen populaatiokoko. Sukusiitos.

KoiraNet – Jalostustietojärjestelmä <http://jalostus.kennelliitto.fi/frmEtusivu.aspx>

DogSports & Läät, Mia, 2014: Suuri koiraharrastajan opas.

8. LIITTEET

Liite 1 - Sitoumuskasvattajaohje

Liite 2 - Sitoumuskasvattajasopimus

Liite 3 - Jalostustarkastuslomake

Liite 4 - Terveyskyselyn (2014 - 2015) yhteenveto